📚 חוברת 3 – טקסטים 21–30 · רגיל

מאגר טקסטים לכיתה ט' – הבנת הנקרא · מסלול רגיל

💡 בחוברת עשרה טקסטים. בתחילתה מהדורה למורה (מפתח תשובות ומחוון), ואחריה דפי העבודה לתלמידים לפי הסדר.

תוכן החוברת

טקסט 21 · 📺 עוד פרק אחד, ועוד אחד… (טור דעה)

טקסט 22 · 🌡️ כדור הארץ מתחמם – ומה אנחנו יכולים לעשות? (טקסט מדעי)

טקסט 23 · 🎰 "כסף קל" שעולה ביוקר (כתבה)

טקסט 24 · 📰 "כתבת נוער זה לא תחביב – זו אחריות" (ראיון)

טקסט 25 · 🌱 מהפסקה לפרויקט: נוער שמשנה את השכונה (כתבה)

טקסט 26 · 🎧 הבס בחזה, הצפצוף באוזן (טקסט מידעי)

טקסט 27 · ♿ "אל תגידו לי שאני גיבורה. תגידו לי שאני טובה" (ראיון)

טקסט 28 · 🗣️ אחי, זה מטורף: למה כל דור ממציא שפה משלו? (טקסט מידעי)

טקסט 29 · 🔬 שאלה אחת, חצי שנה, ומה שלמדתי בדרך (כתבה)

טקסט 30 · ✉️ מכתב לעצמי – לפתוח בעוד עשר שנים (סיפור קצר)

🧑‍🏫 מהדורה למורה – עוד פרק אחד, ועוד אחד...

טור דעה · כיתה ט' · טכנולוגיה ורשת · מסלול רגיל

💡 מבנה הדף: פתיחה ← טקסט בפסקאות מסומנות ← חלק א' איתור (רמה א') ← חלק ב' הסקה, השוואה ומונח (רמה ב') ← חלק ג' טיעון ועמדה (רמה ג') ← משימת כתיבה ← כרטיס יציאה.

חלק א' – איתור מידע

1. ציינו שני דברים טובים שסדרות עשו לכותב (פסקה ב'). · התעניין ברפואה בזכות סדרה על בית חולים; קרא ספר שלם בעקבות סדרה היסטורית (וגם צחוק, ריגוש, למידה).

2. אילו קבוצות של בני נוער "כמעט לא קיימות" בסדרות לפי פסקה ג'? · בני נוער בבית ספר דתי, בפריפריה, עם מוגבלות.

3. אילו שלוש דרכים משמשות את שירותי הצפייה כדי "לשמור עלינו מול המסך" (פסקה ה')? · הפעלה אוטומטית של הפרק הבא, המלצות על סדרות דומות, התראות (וגם סיום פרקים במתח).

חלק ב' – הסקה, השוואה ומונח

4. (הסקה) מה אפשר להסיק מן המשפט "המסך הציע לי את הפרק הבא... ואני לא לחצתי על כלום. פשוט נתתי לזה לקרות"? · שהכותב איבד שליטה על ההחלטה; ההחלטה "נעשתה בשבילו" – הצפייה הפכה לפסיבית ולא לבחירה מודעת.

5. (השוואה) השוו בין דמויות בני הנוער בסדרות לבין בני הנוער במציאות, לפי פסקה ג'. מה ההשפעה של הפער? · בסדרות – יפים, עשירים, בלי עבודה ובעיות כסף, בלי גיוון. במציאות – מגוונים, נוסעים באוטובוס, עובדים. הפער גורם להרגיש שהחיים שלנו פחות מעניינים ויוצר "נורמה" לא מציאותית.

6. (מונח) הסבירו את ההבדל בין "לצפות במשהו" לבין "לתת לו לצפות בך" (פסקה ז'). מה המונח "צופה ביקורתי" מוסיף? · לצפות – בחירה פעילה, עם שאלות ומחשבה; לתת לו לצפות בך – להיות פסיבי, נשלט, "נצפה" ומושפע בלי לשים לב. צופה ביקורתי נהנה אבל שואל מי כתב, מה רוצים שירגיש ומה הושאר בחוץ.

חלק ג' – טיעון ועמדה

7. יש הטוענים שבתי ספר צריכים ללמד "צפייה ביקורתית" בסדרות כמו שמלמדים ספרות, ויש הטוענים שסדרות הן בידור פרטי ואין סיבה לנתח אותן בכיתה. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הטור או מניסיונכם. · תשובה פתוחה: עמדה + נימוק + ראיה ("מה הסדרות מלמדות בשקט", השפעה על השפה, צוק תלוי, הכללים של הכותב).

משימת כתיבה – מה בודקים

8. בחרו סדרה או סרט שאתם אוהבים (בלי לכתוב את השם). ענו בפסקה על שלוש השאלות של הכותב: מה רוצים שארגיש? מי חסר? מה השפיע עליי? · תשובה לשלוש השאלות, דוגמה מפורטת, עמדה אישית מנומקת.

📋 מחוון לתשובה הפתוחה (חלק ג')

4 – מצוין · עמדה ברורה בפתיחה; שני נימוקים הגיוניים; הוכחה או דוגמה מדויקת מן הטקסט (עם ציון פסקה); סיכום; לשון תקינה ומכבדת.

3 – טוב · עמדה ברורה; נימוק אחד מפותח היטב; דוגמה מן הטקסט או מן הניסיון; מבנה מסודר.

2 – חלקי · עמדה קיימת אך לא חדה; נימוק כללי; אין דוגמה או שהדוגמה אינה קשורה.

1 – בהתחלה · חוזר על הטקסט בלי עמדה, או עמדה בלי נימוק.

👩‍🏫 מהדורה למורה – כדור הארץ מתחמם – ומה אנחנו יכולים לעשות?

טקסט מדעי · כיתה ט' · סביבה וצרכנות · מסלול רגיל

💡 מבנה הדף: פתיחה ← טקסט בפסקאות מסומנות ← חלק א' איתור (רמה א') ← חלק ב' הסקה, השוואה ומונח (רמה ב') ← חלק ג' טיעון ועמדה (רמה ג') ← משימת כתיבה ← כרטיס יציאה.

חלק א' – איתור מידע

1. אילו שני גזי חממה מוזכרים בטקסט (פסקה א')? · פחמן דו־חמצני ומתאן.

2. ציינו שלוש השלכות של ההתחממות לפי פסקה ג'. · שלוש מאלה: הקרחונים נמסים, מפלס הים עולה, גלי חום תכופים, יותר בצורות או שיטפונות, סכנה לבעלי חיים וצמחים.

3. מנו שלושה צעדים שבני נוער יכולים לעשות לפי פסקה ו'. · שלושה מאלה: לכבות אורות ומזגנים, ללכת ברגל או באופניים, תחבורה ציבורית, לצמצם בזבוז מזון, לקנות פחות וטוב יותר, ועדה ירוקה בבית הספר.

חלק ב' – הסקה, השוואה ומונח

4. (הסקה) מדוע, לדעתכם, הוסיף הכותב את דבריה של שקד על "הרחוב שלי" (פסקה ד')? מה הוא רוצה שהקוראים יבינו? · כדי להראות שמשבר האקלים אינו נושא רחוק ומופשט אלא משהו שמורגש כאן ועכשיו, ולחבר את המדע לחיים של התלמידים.

5. (השוואה) השוו בין "אפקט החממה הטבעי" לבין "השמיכה שמתעבה" (פסקאות א'–ב'). מה ההבדל ביניהם ומה הגורם לו? · האפקט הטבעי חיוני ושומר על טמפרטורה שמאפשרת חיים; ההתעבות היא תוספת של גזים בגלל פעולות אדם (שריפת דלקים, כריתת יערות), שגורמת להתחממות יתר.

6. (מונח) הסבירו את המונח "אנרגיה מתחדשת" (פסקה ה'), ומדוע היא חלק מן הפתרון. · אנרגיה ממקורות שלא נגמרים, כמו שמש ורוח; היא מחליפה פחם ונפט ולכן משחררת הרבה פחות גזי חממה.

חלק ג' – טיעון ועמדה

7. יש הטוענים שהאחריות לעצירת משבר האקלים היא בעיקר של ממשלות וחברות גדולות, ויש הטוענים שגם לכל אדם יש אחריות אישית. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הטקסט או מניסיונכם. · תשובה פתוחה: עמדה + נימוק + ראיה (צעדי מדינות בפסקה ה', בחירות יומיומיות בפסקה ו', דברי שקד).

משימת כתיבה – מה בודקים

8. כתבו הצעה קצרה ל"ועדה ירוקה" בבית הספר: שלוש פעולות, למה כל אחת חשובה, ואיך תמדדו הצלחה (8–10 שורות). · שלוש פעולות ריאליות, נימוק מדעי מן הטקסט, דרך מדידה, לשון ברורה ומשכנעת.

📋 מחוון לתשובה הפתוחה (חלק ג')

4 – מצוין · עמדה ברורה בפתיחה; שני נימוקים הגיוניים; הוכחה או דוגמה מדויקת מן הטקסט (עם ציון פסקה); סיכום; לשון תקינה ומכבדת.

3 – טוב · עמדה ברורה; נימוק אחד מפותח היטב; דוגמה מן הטקסט או מן הניסיון; מבנה מסודר.

2 – חלקי · עמדה קיימת אך לא חדה; נימוק כללי; אין דוגמה או שהדוגמה אינה קשורה.

1 – בהתחלה · חוזר על הטקסט בלי עמדה, או עמדה בלי נימוק.

👩‍🏫 מהדורה למורה – "כסף קל" שעולה ביוקר

כתבה · כיתה ט' · סביבה וצרכנות · מסלול רגיל

💡 מבנה הדף: פתיחה ← טקסט בפסקאות מסומנות ← חלק א' איתור (רמה א') ← חלק ב' הסקה, השוואה ומונח (רמה ב') ← חלק ג' טיעון ועמדה (רמה ג') ← משימת כתיבה ← כרטיס יציאה.

חלק א' – איתור מידע

1. מה ראה אורי בסרטון הקצר (פסקה א')? · בחור צעיר עם רכב יקר שסיפר שהתחיל עם מאה שקלים ותוך חודש היו לו אלפים, וקישור לקבוצה.

2. מהן שתי התכונות של מטבעות דיגיטליים שמתוארות בפסקה ב'? · אינם מודפסים ואינם מנוהלים בידי בנק מרכזי; ערכם עולה ויורד בחדות ובמהירות (קל להפסיד).

3. מנו שלושה סימני אזהרה שמלמדת ליאת (פסקה ה'). · שלושה מאלה: רווח בטוח ומהיר, לחץ להחליט עכשיו, העברת כסף לזר, הצגת רכוש כ"הוכחה", בקשה לשמור סוד מההורים.

חלק ב' – הסקה, השוואה ומונח

4. (הסקה) מה אפשר להסיק מן המשפט של אורי "הכי כאב לי שלא סיפרתי לאף אחד"? · שהבושה והבדידות קשות לא פחות מן ההפסד הכספי; שתיקה מגבירה את הנזק, ולכן חשוב לספר.

5. (השוואה) השוו בין תיבות ההפתעה במשחקים לבין מכונת מזל (פסקה ג'). מה דומה ביניהן? · בשתיהן משלמים כסף בלי לדעת מה יתקבל; ההפתעה והציפייה גורמות למוח לרצות עוד; יש אורות, צלילים ואנימציה של זכייה.

6. (מונח) הסבירו את המונח "עקיצה", והראו כיצד הסיפור של אורי מתאים לו. · תרמית שבה מוציאים כסף מאנשים בעורמה. אורי פותה בהבטחה לרווח מהיר, העביר כסף, הערך צנח והקבוצה נעלמה.

חלק ג' – טיעון ועמדה

7. יש הטוענים שצריך לאסור לגמרי מכירת תיבות הפתעה בכסף אמיתי במשחקים לבני נוער, ויש הטוענים שזו בחירה של כל שחקן ושל הוריו. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הכתבה או מניסיונכם. · תשובה פתוחה: עמדה + נימוק + ראיה (הדמיון למכונת מזל, המוח המתפתח, מדינות שהגבילו).

משימת כתיבה – מה בודקים

8. כתבו הודעה קצרה לקבוצת השכבה (6–8 שורות) שמזהירה מפני "הבטחות לכסף קל", וכוללת שלושה סימני אזהרה ועצה אחת למי שכבר נפל. · פנייה ישירה, שלושה סימנים מן הכתבה, עצה (לספר, לא "להחזיר"), לשון ברורה ולא מבהילה.

📋 מחוון לתשובה הפתוחה (חלק ג')

4 – מצוין · עמדה ברורה בפתיחה; שני נימוקים הגיוניים; הוכחה או דוגמה מדויקת מן הטקסט (עם ציון פסקה); סיכום; לשון תקינה ומכבדת.

3 – טוב · עמדה ברורה; נימוק אחד מפותח היטב; דוגמה מן הטקסט או מן הניסיון; מבנה מסודר.

2 – חלקי · עמדה קיימת אך לא חדה; נימוק כללי; אין דוגמה או שהדוגמה אינה קשורה.

1 – בהתחלה · חוזר על הטקסט בלי עמדה, או עמדה בלי נימוק.

👩‍🏫 מהדורה למורה – "כתבת נוער זה לא תחביב – זו אחריות"

ראיון · כיתה ט' · חברה ומעורבות · מסלול רגיל

💡 מבנה הדף: פתיחה ← טקסט בפסקאות מסומנות ← חלק א' איתור (רמה א') ← חלק ב' הסקה, השוואה ומונח (רמה ב') ← חלק ג' טיעון ועמדה (רמה ג') ← משימת כתיבה ← כרטיס יציאה.

חלק א' – איתור מידע

1. מה השתנה בעקבות הכתבה של ליה על הקפיטריה (פסקה א')? · הוסיפו סלטים לתפריט.

2. על איזו בעיה כתבה ליה לפני חודש, ומה הייתה תגובת המועצה (פסקה ב')? · האוטובוס האחרון מהמרכז יוצא מוקדם מדי ובני נוער נתקעים; המועצה הבטיחה לבדוק.

3. ציינו שתי דרכים שבהן העיתונות שיפרה את הלימודים של ליה (פסקה ז'). · שתיים מאלה: כותבת מהר יותר, מסכמת טוב יותר, שואלת שאלות בלי להתבייש, החיבורים השתנו.

חלק ב' – הסקה, השוואה ומונח

4. (הסקה) ליה אומרת שלפעמים היתרון שלה הוא שהיא צעירה (פסקה ד'). מה אפשר להסיק מכך על הקשר בין המראיין לבין הקוראים? · שכאשר המרואיינים מסבירים בפשטות לנערה צעירה, הכתבה נעשית ברורה יותר גם לקוראים; שאלות פשוטות מובילות להבנה טובה יותר.

5. (השוואה) השוו בין "פוסט ברשת" לבין "כתבה" לפי ליה (פסקה ו'). ציינו שני הבדלים. · פוסט – דעה של אדם אחד, לפעמים שמועה, בלי בדיקה. כתבה – עוברת עורך ובדיקת מקורות, מפרידה בין עובדות לדעות, ודעה מסומנת כטור דעה.

6. (מונח) הסבירו את המונח "אמון" כפי שליה משתמשת בו, ואת הקשר בינו לבין תיקון טעויות (פסקה ה'). · אמון – תחושת הקוראים שאפשר לסמוך על הכותב. כשעיתונאי מודה בטעות ומתקן, הקוראים יודעים שהוא הגון ולכן מאמינים לו גם כשהוא צודק.

חלק ג' – טיעון ועמדה

7. יש הטוענים שבני נוער יכולים להיות כתבים אמינים כמו מבוגרים, ויש הטוענים שאין להם מספיק ניסיון וידע כדי לדווח על נושאים חשובים. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הראיון או מניסיונכם. · תשובה פתוחה: עמדה + נימוק + ראיה (כתבת הקפיטריה, כללי העבודה, הטעות והתיקון, העורך).

משימת כתיבה – מה בודקים

8. בחרו בעיה בבית הספר או בשכונה, ותכננו כתבה: כותרת, שלוש שאלות למרואיינים משני צדדים, ומקור אחד לבדיקה (8–10 שורות). · כותרת עניינית, מרואיינים משני צדדים, שאלות פתוחות, מקור בדיקה, הפרדה בין עובדה לדעה.

📋 מחוון לתשובה הפתוחה (חלק ג')

4 – מצוין · עמדה ברורה בפתיחה; שני נימוקים הגיוניים; הוכחה או דוגמה מדויקת מן הטקסט (עם ציון פסקה); סיכום; לשון תקינה ומכבדת.

3 – טוב · עמדה ברורה; נימוק אחד מפותח היטב; דוגמה מן הטקסט או מן הניסיון; מבנה מסודר.

2 – חלקי · עמדה קיימת אך לא חדה; נימוק כללי; אין דוגמה או שהדוגמה אינה קשורה.

1 – בהתחלה · חוזר על הטקסט בלי עמדה, או עמדה בלי נימוק.

👩‍🏫 מהדורה למורה – מהפסקה לפרויקט: נוער שמשנה את השכונה

כתבה · כיתה ט' · חברה ומעורבות · מסלול רגיל

💡 מבנה הדף: פתיחה ← טקסט בפסקאות מסומנות ← חלק א' איתור (רמה א') ← חלק ב' הסקה, השוואה ומונח (רמה ב') ← חלק ג' טיעון ועמדה (רמה ג') ← משימת כתיבה ← כרטיס יציאה.

חלק א' – איתור מידע

1. אילו שלושה שלבים עשו רותם ועדן כדי להקים את הספרייה (פסקה א')? · אספו ספרים מהשכנים, ביקשו מאבא של עדן לבנות ארון, קיבלו אישור מהמועצה.

2. מה עושים "המורים של יום שלישי", ולמי (פסקה ג')? · פעמיים בשבוע עוזרים לילדי כיתות ג'–ו' בשיעורי בית ובקריאה, במועדון השכונתי.

3. מנו את ארבעת הצעדים שגיא מציע למי שרוצה להתחיל מיזם (פסקה ז'). · לזהות צורך ולבדוק עם הזקוקים לו; להתחיל בקטן; לגייס שותפים ומבוגר מלווה; לתכנן המשך כשההתלהבות תדעך.

חלק ב' – הסקה, השוואה ומונח

4. (הסקה) למה, לדעתכם, אומרת עדן שספרייה ריקה היא "הבעיה הכי טובה שיש"? · כי ספרייה ריקה מעידה שהמיזם מצליח – אנשים לוקחים וקוראים; זו בעיה שנובעת מהצלחה.

5. (השוואה) השוו בין המיזם של רותם ועדן לבין המיזם של ניר וחבריו: במה הם דומים ובמה שונים? · דומים: התחילו מזיהוי צורך בשכונה, בחינם, בעזרת הקהילה. שונים: הספרייה – מבנה קבוע שפועל לבד; השיעורים – דורשים נוכחות קבועה של מתנדבים, ולכן ההתמדה קשה יותר.

6. (מונח) הסבירו את המונח "התמדה" (פסקה ד'), ואת שלושת הפתרונות שמצאה הקבוצה כדי לשמור עליה. · התמדה – המשך פעילות לאורך זמן גם כשקשה. פתרונות: לוח תורנויות, אחראים לכל יום, מפגש כיף חודשי למתנדבים.

חלק ג' – טיעון ועמדה

7. יש הטוענים שבני נוער צריכים להשקיע את זמנם בעיקר בלימודים, ויש הטוענים שמעורבות בקהילה חשובה לא פחות. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הכתבה או מניסיונכם. · תשובה פתוחה: עמדה + נימוק + ראיה (מה למדו המתנדבים, הילדה שהתקדמה בקריאה, "חלק מהקהילה כבר עכשיו", מבחנים וגשם).

משימת כתיבה – מה בודקים

8. תכננו מיזם חברתי לשכונה שלכם לפי ארבעת הצעדים של גיא. כתבו: הצורך, הגרסה הקטנה, השותפים, ואיך תשמרו על התמדה (8–10 שורות). · ארבעה צעדים ברורים, צורך מבוסס, תוכנית מעשית, רעיון להתמדה.

📋 מחוון לתשובה הפתוחה (חלק ג')

4 – מצוין · עמדה ברורה בפתיחה; שני נימוקים הגיוניים; הוכחה או דוגמה מדויקת מן הטקסט (עם ציון פסקה); סיכום; לשון תקינה ומכבדת.

3 – טוב · עמדה ברורה; נימוק אחד מפותח היטב; דוגמה מן הטקסט או מן הניסיון; מבנה מסודר.

2 – חלקי · עמדה קיימת אך לא חדה; נימוק כללי; אין דוגמה או שהדוגמה אינה קשורה.

1 – בהתחלה · חוזר על הטקסט בלי עמדה, או עמדה בלי נימוק.

👩‍🏫 מהדורה למורה – הבס בחזה, הצפצוף באוזן

טקסט מידעי · כיתה ט' · נפש ורגש · מסלול רגיל

💡 מבנה הדף: פתיחה ← טקסט בפסקאות מסומנות ← חלק א' איתור (רמה א') ← חלק ב' הסקה, השוואה ומונח (רמה ב') ← חלק ג' טיעון ועמדה (רמה ג') ← משימת כתיבה ← כרטיס יציאה.

חלק א' – איתור מידע

1. מה, לפי חוקרים, קורה לגוף כשקהל גדול שר ורוקד יחד (פסקה א')? · נוצרת תחושת שייכות ואחדות, הגוף משחרר חומרים של הנאה, ואפילו הדופק מתאים את עצמו לקצב.

2. ציינו שלוש המלצות בטיחות מפני צפיפות (פסקה ד'). · שלוש מאלה: להכיר את היציאות, לקבוע נקודת מפגש, לשתות מים, להתרחק מאזורים צפופים, לצאת הצידה כשלא נושמים בנוחות.

3. מנו שלוש דרכים "ליהנות בחוכמה" (פסקה ו'). · שלוש מאלה: אטמי אוזניים למוזיקה, לעמוד רחוק מהרמקולים, הפסקות שקטות, מנוחה לאוזניים יום אחרי.

חלק ב' – הסקה, השוואה ומונח

4. (הסקה) מה אפשר להסיק מן הסיפור של שני (פסקה ה') על הקשר בין לחץ חברתי לבטיחות? · לחץ חברתי יכול לגרום לנו לקבל החלטות שמסכנות אותנו (להישאר בלי דרך חזרה); לכן חשוב לתכנן מראש ולסמוך על עצמנו.

5. (השוואה) השוו בין "צפצוף זמני" לבין "נזק קבוע לשמיעה" (פסקה ג'). מה ההבדל, ומה הקשר ביניהם? · צפצוף זמני – סימן אזהרה שחולף; נזק קבוע – אינו מתרפא. הקשר: פגיעות חוזרות ונשנות (סימני האזהרה שוב ושוב) עלולות להצטבר לנזק קבוע.

6. (מונח) הסבירו את המונח "דציבל", ולמה הכותב מדגיש ש־100 דציבלים "אינם קצת יותר" מ־85. · יחידה למדידת עוצמת קול. הסולם אינו פשוט: כל 10 דציבלים הם פי עשרה בעוצמה, ולכן ההפרש בין 85 ל־100 הוא עצום, לא קטן.

חלק ג' – טיעון ועמדה

7. יש הטוענים שמארגני הופעות צריכים להגביל בחוק את עוצמת הקול ולחלק אטמי אוזניים בחינם, ויש הטוענים שזו אחריות אישית של כל צופה. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הטקסט או מניסיונכם. · תשובה פתוחה: עמדה + נימוק + ראיה (נתוני הדציבלים, נזק קבוע, הנגנים עם האטמים, צפיפות).

משימת כתיבה – מה בודקים

8. כתבו "רשימת תיק להופעה" לחבר או לחברה שהולכים להופעה ראשונה: חמישה דברים לקחת או לעשות, וכל אחד עם הסבר מן הטקסט. · חמישה פריטים מעשיים, נימוק מן הטקסט לכל אחד, לשון ידידותית.

📋 מחוון לתשובה הפתוחה (חלק ג')

4 – מצוין · עמדה ברורה בפתיחה; שני נימוקים הגיוניים; הוכחה או דוגמה מדויקת מן הטקסט (עם ציון פסקה); סיכום; לשון תקינה ומכבדת.

3 – טוב · עמדה ברורה; נימוק אחד מפותח היטב; דוגמה מן הטקסט או מן הניסיון; מבנה מסודר.

2 – חלקי · עמדה קיימת אך לא חדה; נימוק כללי; אין דוגמה או שהדוגמה אינה קשורה.

1 – בהתחלה · חוזר על הטקסט בלי עמדה, או עמדה בלי נימוק.

👩‍🏫 מהדורה למורה – "אל תגידו לי שאני גיבורה. תגידו לי שאני טובה"

ראיון · כיתה ט' · נפש ורגש · מסלול רגיל

💡 מבנה הדף: פתיחה ← טקסט בפסקאות מסומנות ← חלק א' איתור (רמה א') ← חלק ב' הסקה, השוואה ומונח (רמה ב') ← חלק ג' טיעון ועמדה (רמה ג') ← משימת כתיבה ← כרטיס יציאה.

חלק א' – איתור מידע

1. ציינו ארבעה דברים שאביגיל אוהבת (פסקה ב'). · ארבעה מאלה: כדורסל, מוזיקה חזקה, ספרי מתח, פיצה עם זיתים, מתמטיקה, החתולה פיתה.

2. אילו דברים מגבילים את אביגיל לדבריה (פסקה ג')? · מדרכה בלי ירידה, מעלית מקולקלת, מסיבה בקומה שנייה בלי מעלית.

3. למי, לפי אביגיל, עוזרת רמפה מלבדה (פסקה ז')? · לעגלת תינוק, למי ששבר רגל, לסבתא עם עגלת קניות.

חלק ב' – הסקה, השוואה ומונח

4. (הסקה) מה אפשר להסיק מכך שאביגיל ביקשה לשאול אותה "מה את אוהבת" במקום "מה קשה לך"? · שהיא רוצה שיראו אותה כאדם שלם ולא רק דרך המוגבלות; שאלה על קושי מגדירה אותה דרך הכישא, ושאלה על אהבות מתייחסת אליה כמו לכל נערה.

5. (השוואה) השוו בין שני הרעיונות: "הבעיה היא הגוף שלי" לבין "הבעיה היא העולם שלא תמיד חושב עליי" (פסקה ג'). איזו גישה מציגה אביגיל, ומה ההבדל? · אביגיל מציגה את הגישה השנייה: הקושי נוצר מסביבה לא נגישה ולא מהגוף. לפי הגישה הראשונה צריך "לתקן" את האדם; לפי השנייה צריך לשנות את הסביבה.

6. (מונח) הסבירו את המונח "נגישות", ולמה אביגיל אומרת שהיא "לא טובה שעושים לי. היא זכות" (פסקה ז'). · נגישות – התאמת מקומות ושירותים כך שכל אדם יוכל להגיע ולהשתמש בהם. זו זכות כי כל אדם זכאי להשתתף בחיים באופן שווה, ולא תלוי בחסד של אחרים; וגם מועילה לכולם.

חלק ג' – טיעון ועמדה

7. יש הטוענים שכל אירוע בית ספרי (טיול, טקס, מסיבה) חייב להיות נגיש לכל התלמידים גם אם זה מסובך ויקר, ויש הטוענים שלפעמים אי אפשר ויש לחפש חלופה. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הראיון או מניסיונכם. · תשובה פתוחה: עמדה + נימוק + ראיה (הטקס למטה, הטיול שהמחנכת שאלה עליו, "נגישות היא זכות", הרמפה שעוזרת לכולם).

משימת כתיבה – מה בודקים

8. סיירו (בדמיון או במציאות) בבית הספר שלכם, וכתבו "דוח נגישות" קצר: שני מקומות נגישים, שני מקומות שצריך לשפר, והצעה לכל אחד. · ארבעה מקומות מתוארים, הצעות מעשיות, שימוש במונח נגישות, לשון מכבדת.

📋 מחוון לתשובה הפתוחה (חלק ג')

4 – מצוין · עמדה ברורה בפתיחה; שני נימוקים הגיוניים; הוכחה או דוגמה מדויקת מן הטקסט (עם ציון פסקה); סיכום; לשון תקינה ומכבדת.

3 – טוב · עמדה ברורה; נימוק אחד מפותח היטב; דוגמה מן הטקסט או מן הניסיון; מבנה מסודר.

2 – חלקי · עמדה קיימת אך לא חדה; נימוק כללי; אין דוגמה או שהדוגמה אינה קשורה.

1 – בהתחלה · חוזר על הטקסט בלי עמדה, או עמדה בלי נימוק.

👩‍🏫 מהדורה למורה – אחי, זה מטורף: למה כל דור ממציא שפה משלו?

טקסט מידעי · כיתה ט' · זהות ותרבות · מסלול רגיל

💡 מבנה הדף: פתיחה ← טקסט בפסקאות מסומנות ← חלק א' איתור (רמה א') ← חלק ב' הסקה, השוואה ומונח (רמה ב') ← חלק ג' טיעון ועמדה (רמה ג') ← משימת כתיבה ← כרטיס יציאה.

חלק א' – איתור מידע

1. אילו קבוצות משתמשות בסלנג לפי פסקה א'? ציינו שלוש. · שלוש מאלה: בני נוער, חיילים, אנשי מקצוע, חובבי ספורט.

2. ציינו שלוש דרכים שבהן נולדת מילה חדשה (פסקה ג'). · קיצור, משמעות חדשה למילה קיימת, שאילה משפה אחרת, בדיחה פנימית של חבורה.

3. מה עשו תלמידי ט' בפרויקט "מילון הדור" (פסקה ז')? · כל תלמיד בחר מילת סלנג, כתב פירוש, מקור ומשפט לדוגמה; ראיינו הורים וסבים על מילים מנעוריהם.

חלק ב' – הסקה, השוואה ומונח

4. (הסקה) מדוע, לפי הטקסט, מילת סלנג מאבדת מקסמה כשההורים מתחילים להשתמש בה? מה זה מלמד על תפקיד הסלנג? · כי הסלנג נועד לסמן קבוצה נפרדת מן המבוגרים; כשהמבוגרים משתמשים בו הוא כבר לא מבדיל, ולכן צריך מילה חדשה. תפקידו – זהות ושייכות.

5. (השוואה) השוו בין עמדת המבוגרים ש"הסלנג מקלקל את השפה" לבין עמדת הבלשנים (פסקה ד'). · מבוגרים – חוששים שהסלנג פוגע בשפה. בלשנים – שפה חיה משתנה תמיד, הסלנג הוא "מעבדה", רוב המילים נעלמות ומעטות מעשירות את השפה (כמו המילים שחודשו כשהעברית חזרה לדיבור).

6. (מונח) הסבירו את המונח "משלב" (פסקה ה'), ואת הדימוי "לדעת להחליף בגדים". · משלב – רמת לשון (גבוהה, רגילה, דיבורית). כמו שבוחרים בגדים לפי האירוע, בוחרים לשון לפי המצב והקהל; היכולת לעבור ביניהם היא סימן לשליטה בשפה.

חלק ג' – טיעון ועמדה

7. יש הטוענים שבית הספר צריך להילחם בסלנג ולדרוש מתלמידים לדבר "עברית תקנית" בכל מקום, ויש הטוענים שצריך לכבד את הסלנג וללמד מתי מתאים להשתמש בו. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הטקסט או מניסיונכם. · תשובה פתוחה: עמדה + נימוק + ראיה (המעבדה של השפה, המשלבים, סלנג פוגע, מילון הדור).

משימת כתיבה – מה בודקים

8. כתבו שני ערכים ל"מילון הדור" שלכם: מילת סלנג, פירוש, מקור משוער ומשפט לדוגמה. אחר כך "תרגמו" את המשפט למשלב גבוה. · שני ערכים מלאים, תרגום נכון למשלב גבוה, בלי מילים פוגעות.

📋 מחוון לתשובה הפתוחה (חלק ג')

4 – מצוין · עמדה ברורה בפתיחה; שני נימוקים הגיוניים; הוכחה או דוגמה מדויקת מן הטקסט (עם ציון פסקה); סיכום; לשון תקינה ומכבדת.

3 – טוב · עמדה ברורה; נימוק אחד מפותח היטב; דוגמה מן הטקסט או מן הניסיון; מבנה מסודר.

2 – חלקי · עמדה קיימת אך לא חדה; נימוק כללי; אין דוגמה או שהדוגמה אינה קשורה.

1 – בהתחלה · חוזר על הטקסט בלי עמדה, או עמדה בלי נימוק.

👩‍🏫 מהדורה למורה – שאלה אחת, חצי שנה, ומה שלמדתי בדרך

כתבה · כיתה ט' · עתיד ובחירות · מסלול רגיל

💡 מבנה הדף: פתיחה ← טקסט בפסקאות מסומנות ← חלק א' איתור (רמה א') ← חלק ב' הסקה, השוואה ומונח (רמה ב') ← חלק ג' טיעון ועמדה (רמה ג') ← משימת כתיבה ← כרטיס יציאה.

חלק א' – איתור מידע

1. מהן שלוש התכונות של שאלת חקר טובה לפי רינה (פסקה א')? · ממוקדת; אפשר לענות עליה בזמן שיש; אין לה תשובה מוכנה בחיפוש אחד (גורמת לאסוף, לבדוק ולהסיק).

2. תארו את שיטת האיסוף של עמית (פסקה ב'). · במשך חודשיים, בכל ערב בהיר, יצא לשלוש נקודות בשכונה, ספר כוכבים במסגרת קבועה ורשם בטבלה.

3. מנו ארבע שיטות לאיסוף מידע שרינה מזכירה (פסקה ה'). · ניסוי, תצפית, שאלון, ראיון.

חלק ב' – הסקה, השוואה ומונח

4. (הסקה) מה אפשר להסיק מן המשפט של נוי "המטבח הוא הארכיון של המשפחה שלנו"? · שמסורות משפחתיות נשמרות בעיקר דרך מעשים יומיומיים ומשותפים כמו בישול, יותר ממילים ושירים; האוכל שומר את הזיכרון.

5. (השוואה) השוו בין התוכנית הראשונה של אלמוג לבין מה שעשה בסוף (פסקה ד'). מה למדנו מכך על מחקר? · בתחילה – שאלון לשלושים תלמידים, שרק תשעה החזירו; בסוף – ניסוי בכיתה וכתיבת הכישלון כחלק מהממצאים. מחקר טוב גמיש, ולומדים גם מכישלון.

6. (מונח) הסבירו את המונח "כנות במחקר" (פסקה ו'), ותנו שתי דוגמאות להתנהגות כנה של חוקר. · אמת ויושר בכל שלבי המחקר. דוגמאות: לא "לסדר" תוצאות; לדווח על ממצא מפתיע; לציין מקורות; לעשות את החשיבה בעצמך.

חלק ג' – טיעון ועמדה

7. יש הטוענים שעבודת חקר בסוף ט' צריכה להיות חובה לכל תלמיד, ויש הטוענים שעדיף לתת לתלמידים לבחור בין עבודת חקר למבחן מסכם. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הכתבה או מניסיונכם. · תשובה פתוחה: עמדה + נימוק + ראיה (מה למדו עמית, נוי ואלמוג; יום ההצגה; "הרגשתי כמו מדען").

משימת כתיבה – מה בודקים

8. בחרו נושא שמעניין אתכם, וחדדו אותו בשלושה שלבים – מנושא רחב לשאלת חקר ממוקדת (כמו עמית). הוסיפו שיטת חקר מתאימה ונימוק לבחירה. · שלושה שלבי חידוד, שאלה ממוקדת וניתנת לבדיקה, שיטה מתאימה עם נימוק.

📋 מחוון לתשובה הפתוחה (חלק ג')

4 – מצוין · עמדה ברורה בפתיחה; שני נימוקים הגיוניים; הוכחה או דוגמה מדויקת מן הטקסט (עם ציון פסקה); סיכום; לשון תקינה ומכבדת.

3 – טוב · עמדה ברורה; נימוק אחד מפותח היטב; דוגמה מן הטקסט או מן הניסיון; מבנה מסודר.

2 – חלקי · עמדה קיימת אך לא חדה; נימוק כללי; אין דוגמה או שהדוגמה אינה קשורה.

1 – בהתחלה · חוזר על הטקסט בלי עמדה, או עמדה בלי נימוק.

👩‍🏫 מהדורה למורה – מכתב לעצמי – לפתוח בעוד עשר שנים

סיפור קצר · כיתה ט' · עתיד ובחירות · מסלול רגיל

💡 מבנה הדף: פתיחה ← טקסט בפסקאות מסומנות ← חלק א' איתור (רמה א') ← חלק ב' הסקה, השוואה ומונח (רמה ב') ← חלק ג' טיעון ועמדה (רמה ג') ← משימת כתיבה ← כרטיס יציאה.

חלק א' – איתור מידע

1. מה הבטיחה המחנכת לעשות עם המעטפות (פסקה א')? · לשמור אותן ולשלוח לתלמידים בעוד עשר שנים.

2. ציינו שלוש שאלות ששחר שואלת את עצמה בגיל 25 (פסקה ג'). · שלוש מאלה: את עדיין מציירת? עדיין חברה של מאיה? ראית את הצפון באביב? את שמחה?

3. ציינו שלוש הבטחות של שחר לעצמה (פסקה ו'). · שלוש מאלה: להיות אמיצה, להגיד "טעיתי", להמשיך לצייר, להיות טובה לאנשים.

חלק ב' – הסקה, השוואה ומונח

4. (הסקה) מה אפשר להסיק מכך ששחר "מחקה בעדינות טיפה שנפלה על הדף" (פסקה ה')? · שהיא בכתה; המחשבה על סבתא ועל אובדן אפשרי ריגשה אותה מאוד – הקשר המשפחתי חשוב לה.

5. (השוואה) השוו בין העץ בתחילת הסיפור ("שאף פעם לא זכרתי איך קוראים לו") לבין העץ בסופו. מה מסמל השינוי? · בהתחלה – העץ מוכר אבל חסר שם, כמו דברים שמובנים מאליהם. בסוף – היא עוצרת ולומדת את שמו. השינוי מסמל תשומת לב, רצון לזכור ולהעריך את ההווה, וצעד קטן של צמיחה.

6. (מונח) הסבירו את ההבחנה "לא 'מצליחה'. שמחה" (פסקה ג'). מה ההבדל בין "הצלחה" ל"שמחה" לפי הסיפור? · הצלחה – הישגים חיצוניים שאחרים רואים (מקצוע, ציונים); שמחה – תחושה פנימית של משמעות, קשרים ואהבה (ציור, חברות, סבתא). אפשר להצליח בלי לשמוח.

חלק ג' – טיעון ועמדה

7. יש הטוענים שכבר בכיתה ט' כדאי לתכנן את העתיד ולקבוע מטרות ברורות, ויש הטוענים שעדיף להשאיר את העתיד פתוח ולגלות בדרך. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הסיפור או מניסיונכם. · תשובה פתוחה: עמדה + נימוק + ראיה (ההתלבטות בין מגמות, "הדרך שלך נראית אחרת... ואולי טובה יותר", ההבטחות, הפחד לעשות דברים "כי ככה צריך").

משימת כתיבה – מה בודקים

8. כתבו מכתב לעצמכם, לפתוח בעוד עשר שנים (10–12 שורות): תארו את הרגע הזה, שאלו שלוש שאלות, הבטיחו שתי הבטחות, וכתבו מה אתם מקווים שיהיה בעולם. · מבנה מכתב, תיאור הווה, שלוש שאלות, שתי הבטחות, חזון לעולם, לשון אישית.

📋 מחוון לתשובה הפתוחה (חלק ג')

4 – מצוין · עמדה ברורה בפתיחה; שני נימוקים הגיוניים; הוכחה או דוגמה מדויקת מן הטקסט (עם ציון פסקה); סיכום; לשון תקינה ומכבדת.

3 – טוב · עמדה ברורה; נימוק אחד מפותח היטב; דוגמה מן הטקסט או מן הניסיון; מבנה מסודר.

2 – חלקי · עמדה קיימת אך לא חדה; נימוק כללי; אין דוגמה או שהדוגמה אינה קשורה.

1 – בהתחלה · חוזר על הטקסט בלי עמדה, או עמדה בלי נימוק.

✏️ דף עבודה – 📺 עוד פרק אחד, ועוד אחד...

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

טור דעה · כיתה ט' · מסלול רגיל

💡 סדרות טלוויזיה ותוכניות סטרימינג הן חלק גדול מהשיחה בכיתה ובבית. האם הן רק בידור, או שהן מעצבות את הדרך שבה אנחנו רואים את העולם? בטור שלפניכם כותב תלמיד ט' על מה שגילה כשהתחיל לצפות "בעיניים פקוחות".

טור דעה

📺 עוד פרק אחד, ועוד אחד...

לילה של פרקים

א השעה הייתה אחת בלילה, ואני אמרתי לעצמי "עוד פרק אחד" בפעם השלישית. המסך הציע לי את הפרק הבא עוד לפני שהקודם נגמר, הספירה לאחור רצה – עשר, תשע, שמונה – ואני לא לחצתי על כלום. פשוט נתתי לזה לקרות. למחרת, בשיעור מתמטיקה, נרדמתי על המחברת. ואז שאלתי את עצמי שאלה שלא שאלתי קודם: מי בעצם מחליט כמה אני צופה – אני, או המסך?

סדרות הן לא רק בידור

ב אני אוהב סדרות. באמת. סדרה טובה יכולה להצחיק, לרגש, ללמד על מקומות ואנשים שלא הכרתי, ולגרום לי לחשוב על שאלות גדולות. בזכות סדרה על בית חולים התחלתי להתעניין ברפואה, ובזכות סדרה היסטורית קראתי ספר שלם על התקופה. אבל ככל שצפיתי יותר, שמתי לב שסדרות לא רק מספרות סיפור. הן גם מלמדות אותנו, בלי שנשים לב, איך "אמור" להיראות העולם.

מה הסדרות מלמדות אותנו בשקט

ג קחו למשל את בני הנוער בסדרות. כמעט כולם יפים, רזים, עם בגדים יקרים ובית גדול. אף אחד לא נוסע באוטובוס, כמעט אף אחד לא עובד בחופש, ובעיות כסף מופיעות רק כ"עלילה דרמטית". ובני נוער שלומדים בבית ספר דתי, או שגרים בפריפריה, או שיש להם מוגבלות? כמעט לא קיימים. כשרואים את התמונה הזאת שוב ושוב, היא מתחילה להיראות כמו "הנורמה". ואז קל להרגיש שהחיים שלנו פחות מעניינים.

השפה, ההומור והגבולות

ד השפעה נוספת היא על הדרך שבה אנחנו מדברים זה עם זה. ביטויים מסדרות נכנסים לשפה של הכיתה תוך שבוע. זה יכול להיות מצחיק ויצירתי, אבל לפעמים נכנסים יחד איתם גם הומור משפיל, יחס מזלזל להורים ולמורים, או "בדיחות" על אנשים שונים. מה שנראה מגניב על המסך לא תמיד מגניב בחיים, במיוחד כשמי שעומד מולך הוא חבר אמיתי ולא דמות.

למה קשה לעצור

ה ולגבי "עוד פרק אחד" – זה לא מקרה. הסדרות בנויות כך שכל פרק נגמר במתח – "צוק תלוי", כמו שקוראים לזה – כדי שנרצה לדעת מה הלאה. השירותים מפעילים את הפרק הבא אוטומטית, ממליצים על סדרות דומות לפי מה שראינו, ושולחים התראות. כל זה נועד לשמור עלינו מול המסך כמה שיותר זמן. זה לא אומר שמישהו "רע", אבל כדאי לדעת שהמשחק לא לגמרי הוגן.

הכללים שלי

ו אז לא הפסקתי לצפות. אבל קבעתי לעצמי כמה כללים. הראשון: אני מחליט מראש כמה פרקים, וכשהם נגמרים – אני כותב לעצמי שורה על מה שראיתי, לפני שאני לוחץ שוב. השני: מדי פעם אני שואל "מי חסר בסדרה הזאת?" – ומחפש סדרות שמראות אנשים אחרים. השלישי: אני מכבה את ההפעלה האוטומטית. זה נשמע קטן, אבל ההבדל עצום: פתאום אני זה שבוחר.

צופים, לא נצפים

ז אני לא חושב שצריך לפחד מסדרות. אני חושב שצריך לצפות בהן כמו שקוראים ספר טוב בשיעור ספרות: ליהנות, ולשאול שאלות. מי כתב את זה? מה הוא רוצה שארגיש? מה הוא השאיר בחוץ? כשאני שואל את השאלות האלה, אני כבר לא רק קהל. אני צופה. ויש הבדל גדול בין לצפות במשהו לבין לתת לו לצפות בך.

📚 **מילים חשובות: סטרימינג** – צפייה בסרטים ובסדרות דרך האינטרנט, מתי שרוצים · **לעצב** – לתת צורה, להשפיע על איך משהו נראה · **פריפריה** – אזורים רחוקים ממרכז הארץ · **נורמה** – מה שנחשב רגיל ומקובל · **מזלזל** – שלא מכבד · **צוק תלוי** – סוף של פרק במקום מותח, כדי שנרצה להמשיך · **התראות** – הודעות קופצות שמזכירות לנו משהו

חלק א': איתור מידע (רמה א')

1. ציינו שני דברים טובים שסדרות עשו לכותב (פסקה ב').

2. אילו קבוצות של בני נוער "כמעט לא קיימות" בסדרות לפי פסקה ג'?

3. אילו שלוש דרכים משמשות את שירותי הצפייה כדי "לשמור עלינו מול המסך" (פסקה ה')?

חלק ב': הסקה, השוואה והבנת מונח (רמה ב')

4. מה אפשר להסיק מן המשפט "המסך הציע לי את הפרק הבא... ואני לא לחצתי על כלום. פשוט נתתי לזה לקרות"? (הסקה)

5. השוו בין דמויות בני הנוער בסדרות לבין בני הנוער במציאות, לפי פסקה ג'. מה ההשפעה של הפער? (השוואה)

6. הסבירו את ההבדל בין "לצפות במשהו" לבין "לתת לו לצפות בך" (פסקה ז'). מה המונח "צופה ביקורתי" מוסיף? (מונח)

חלק ג': טיעון והבעת עמדה (רמה ג')

7. יש הטוענים שבתי ספר צריכים ללמד "צפייה ביקורתית" בסדרות כמו שמלמדים ספרות, ויש הטוענים שסדרות הן בידור פרטי ואין סיבה לנתח אותן בכיתה. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הטור או מניסיונכם.

💡 (תזכורת לכתיבת תשובה מלאה: הצהרת עמדה ברורה + נימוק הגיוני + הוכחה או דוגמה)

☐ כתבתי עמדה ברורה ☐ הוספתי נימוק הגיוני ☐ הבאתי הוכחה או דוגמה

משימת כתיבה

8. בחרו סדרה או סרט שאתם אוהבים (בלי לכתוב את השם). ענו בפסקה על שלוש השאלות של הכותב: מה רוצים שארגיש? מי חסר? מה השפיע עליי?

🎟️ כרטיס יציאה

1. משפט אחד מן הטקסט שאני זוכר/ת: _____

2. שאלה שעדיין יש לי: _____

איך הרגשתי בתרגול? ☐ 😀 ☐ 🙂 ☐ 😐 ☐ 😟

✏️ דף עבודה – 🌡️ כדור הארץ מתחמם – ומה אנחנו יכולים לעשות?

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

טקסט מדעי · כיתה ט' · מסלול רגיל

💡 גלי חום ארוכים, שיטפונות פתאומיים, חורפים שמתנהגים אחרת – אולי שמעתם שאלה סימנים של משבר האקלים. הטקסט המדעי שלפניכם מסביר מה גורם להתחממות, מה ההשלכות שלה, ומה יכולים לעשות בני נוער כבר היום.

טקסט מדעי

🌡️ כדור הארץ מתחמם – ומה אנחנו יכולים לעשות?

השמיכה שסביב כדור הארץ

א סביב כדור הארץ יש שכבת אוויר שנקראת אטמוספרה. חלק מן הגזים בה – כמו פחמן דו־חמצני ומתאן – פועלים כמו שמיכה: הם נותנים לאור השמש להיכנס, אבל לוכדים חלק מן החום שכדור הארץ פולט, ולא נותנים לו לברוח לחלל. התופעה הזאת, שנקראת "אפקט החממה", היא טבעית וחיונית. בלעדיה, הטמפרטורה הממוצעת על פני כדור הארץ הייתה נמוכה מאפס, והחיים כפי שאנחנו מכירים לא היו מתקיימים.

כשהשמיכה מתעבה

ב הבעיה מתחילה כשהשמיכה מתעבה. מאז המהפכה התעשייתית, לפני כמאתיים שנה, בני האדם שורפים כמויות עצומות של פחם, נפט וגז כדי לייצר חשמל, להניע מכוניות ולהפעיל מפעלים. השריפה הזאת משחררת לאוויר פחמן דו־חמצני. גם כריתת יערות, שמסוגלים לקלוט את הגז, ומשקים חקלאיים גדולים, שמשחררים מתאן, מוסיפים לבעיה. התוצאה: יותר גזי חממה, יותר חום שנלכד, וטמפרטורה ממוצעת שעלתה ביותר ממעלה אחת בהשוואה לתקופה שלפני המהפכה התעשייתית.

מעלה אחת – זה הרבה?

ג מעלה אחת נשמעת מעט. כשהיום חם במעלה אחת, אנחנו בקושי מרגישים. אבל כאן מדובר בממוצע של כל כדור הארץ, לאורך כל השנה – ושינוי כזה משפיע על מערכות שלמות. הקרחונים באזורי הקוטב נמסים, ומפלס הים עולה. גלי חום נעשים תכופים וחזקים יותר, ובאזורים מסוימים יש יותר בצורות, ובאחרים – יותר שיטפונות. בעלי חיים וצמחים שאינם מצליחים להסתגל מהר מספיק נמצאים בסכנה.

גם אצלנו

ד ישראל נמצאת באזור שבו ההשפעות מורגשות במיוחד. מדענים צופים כאן קיצים חמים וארוכים יותר, ירידה בכמות המשקעים בחלק מן האזורים, וגשמים שיורדים בבת אחת ומציפים רחובות. "בעבודת החקר שלנו מצאנו שבעשורים האחרונים יש בעיר שלנו יותר ימים חמים מאוד בשנה," מספרת שקד, תלמידת ט' שהשתתפה בפרויקט מדעי בבית הספר. "פתאום זה לא היה נושא רחוק. זה היה הרחוב שלי."

מה עושים בעולם

ה כדי לצמצם את ההתחממות, מדינות רבות התחייבו להפחית את פליטת גזי החממה. הדרכים העיקריות הן מעבר לאנרגיות מתחדשות – כמו שמש ורוח – במקום פחם ונפט, שיפור התחבורה הציבורית, בנייה חסכונית באנרגיה, שמירה על יערות ונטיעת עצים. אלה צעדים גדולים, שדורשים החלטות של ממשלות ושל חברות. אבל הם לא הכול.

מה אנחנו יכולים לעשות

1 גם לבחירות יומיומיות יש משקל, במיוחד כשהרבה אנשים עושים אותן יחד. אפשר לכבות אורות ומזגנים בחדר ריק, ללכת ברגל או לרכוב על אופניים לטווחים קצרים, לנסוע בתחבורה ציבורית, לצמצם בזבוז מזון – שכן כשליש מן המזון שמיוצר בעולם נזרק – ולקנות פחות אבל טוב יותר. בבית הספר אפשר להקים ועדה ירוקה, לבדוק את צריכת החשמל ולהציע שינויים. "אנחנו לא יכולים לפתור הכול לבד," אומרת שקד, "אבל אנחנו יכולים להיות הדור שהפסיק להגיד 'זה לא תלוי בי'."

בין דאגה לתקווה

2 יש בני נוער שמרגישים חרדה כשהם חושבים על משבר האקלים. זו תחושה מובנת. מומחים לחינוך מציעים להפוך את הדאגה לפעולה: ללמוד, לדבר, לעשות משהו קטן, ולהצטרף לאחרים. מדענים מזכירים שעדיין יש הרבה שאפשר לעשות, ושכל עשירית מעלה שנמנעת היא הישג. העתיד עוד לא נכתב – וחלק ממנו ייכתב בידיים שלכם.

📚 **מילים חשובות: אטמוספרה** – שכבת האוויר שמסביב לכדור הארץ · **אפקט החממה** – לכידת חום על ידי גזים באטמוספרה · **המהפכה התעשייתית** – התקופה שבה התחילו לייצר במכונות ובמפעלים · **מפלס הים** – הגובה של פני הים · **בצורת** – תקופה ארוכה בלי גשם · **אנרגיה מתחדשת** – אנרגיה ממקורות שלא נגמרים, כמו שמש ורוח · **לצמצם** – להקטין

חלק א': איתור מידע (רמה א')

1. אילו שני גזי חממה מוזכרים בטקסט (פסקה א')?

2. ציינו שלוש השלכות של ההתחממות לפי פסקה ג'.

3. מנו שלושה צעדים שבני נוער יכולים לעשות לפי פסקה ו'.

חלק ב': הסקה, השוואה והבנת מונח (רמה ב')

4. מדוע, לדעתכם, הוסיף הכותב את דבריה של שקד על "הרחוב שלי" (פסקה ד')? מה הוא רוצה שהקוראים יבינו? (הסקה)

5. השוו בין "אפקט החממה הטבעי" לבין "השמיכה שמתעבה" (פסקאות א'–ב'). מה ההבדל ביניהם ומה הגורם לו? (השוואה)

6. הסבירו את המונח "אנרגיה מתחדשת" (פסקה ה'), ומדוע היא חלק מן הפתרון. (מונח)

חלק ג': טיעון והבעת עמדה (רמה ג')

7. יש הטוענים שהאחריות לעצירת משבר האקלים היא בעיקר של ממשלות וחברות גדולות, ויש הטוענים שגם לכל אדם יש אחריות אישית. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הטקסט או מניסיונכם.

💡 (תזכורת לכתיבת תשובה מלאה: הצהרת עמדה ברורה + נימוק הגיוני + הוכחה או דוגמה)

☐ כתבתי עמדה ברורה ☐ הוספתי נימוק הגיוני ☐ הבאתי הוכחה או דוגמה

משימת כתיבה

8. כתבו הצעה קצרה ל"ועדה ירוקה" בבית הספר: שלוש פעולות, למה כל אחת חשובה, ואיך תמדדו הצלחה (8–10 שורות).

🎟️ כרטיס יציאה

1. משפט אחד מן הטקסט שאני זוכר/ת: _____

2. שאלה שעדיין יש לי: _____

איך הרגשתי בתרגול? ☐ 😀 ☐ 🙂 ☐ 😐 ☐ 😟

✏️ דף עבודה – 🎰 "כסף קל" שעולה ביוקר

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

כתבה · כיתה ט' · מסלול רגיל

💡 פרסומת שמבטיחה "להכפיל את הכסף בשבוע", תיבת הפתעה במשחק שאולי יש בה פריט נדיר, חבר שמספר שהרוויח מ"מטבע דיגיטלי". הכתבה שלפניכם בודקת למה הבטחות לכסף קל מושכות בני נוער – ומה הסכנות שמסתתרות מאחוריהן.

כתבה

🎰 "כסף קל" שעולה ביוקר

ההודעה שקיבל אורי

א "ראיתי את זה בסרטון קצר," מספר אורי, תלמיד ט'. "בחור צעיר עם רכב יקר הסביר שהוא התחיל עם מאה שקלים, ותוך חודש היו לו אלפים. היה קישור לקבוצה." בקבוצה הבטיחו "טיפים חמים" להשקעה במטבע דיגיטלי חדש. אורי העביר מאתיים שקלים מהחיסכון של בר המצווה. אחרי שבועיים ערך המטבע צנח כמעט לאפס, והקבוצה נעלמה. "הכי כאב לי שלא סיפרתי לאף אחד," הוא אומר. "הרגשתי טיפש."

מה זה בכלל "מטבע דיגיטלי"?

ב מטבעות דיגיטליים הם סוג של כסף וירטואלי שאינו מודפס ואינו מנוהל בידי בנק מרכזי. יש אנשים שרואים בהם טכנולוגיה מבטיחה. אבל לצד זה, ערכם עולה ויורד בחדות ובמהירות, לפעמים בעשרות אחוזים ביום אחד, וקל מאוד לאבד בהם כסף. "זה לא 'כסף קל'," מסבירה ליאת, יועצת לחינוך פיננסי שמעבירה סדנאות בבתי ספר. "זו השקעה בסיכון גבוה מאוד, וגם מבוגרים מנוסים מפסידים בה. וכשמישהו מבטיח רווח בטוח ומהיר – כמעט תמיד זו עקיצה."

משחקים שמרגישים כמו הימורים

ג סכנה אחרת מגיעה דווקא ממקום שנראה תמים: משחקי מחשב וטלפון. במשחקים רבים אפשר לקנות ב"כסף אמיתי" תיבות הפתעה, שבתוכן אולי יש פריט נדיר ואולי לא. "זה בנוי בדיוק כמו מכונת מזל," אומרת ליאת. "אתה לא יודע מה תקבל, וההפתעה גורמת למוח לרצות עוד. מוסיפים אורות, צלילים ואנימציה של זכייה – וזה עובד." יש מדינות שבחנו את הנושא ואף הגבילו תיבות כאלה, בטענה שהן חושפות ילדים להימורים.

למה המוח נופל בפח

ד חוקרי מוח מסבירים שכאשר אנחנו מצפים לפרס שאיננו בטוח, המוח משחרר חומרים שגורמים לתחושת התרגשות. הציפייה עצמה מרגשת, לפעמים יותר מהזכייה. אצל בני נוער, המערכת שמחפשת ריגושים פעילה מאוד, ואילו המערכת שמתכננת ושוקלת סיכונים עדיין מתפתחת. זה לא אומר שבני נוער לא חכמים – זה אומר שקל יותר לשחק בהם, ולכן חשוב לדעת על כך.

הסימנים שצריך להכיר

ה ליאת מלמדת את התלמידים לזהות סימני אזהרה: הבטחה לרווח "בטוח" ו"מהיר"; לחץ להחליט עכשיו ("רק להיום!"); בקשה להעביר כסף לאדם שאינכם מכירים; אנשים שמראים לכם רכבים, שעונים וחופשות כ"הוכחה"; ובקשה לשמור בסוד מההורים. "כל אחד מהסימנים האלה צריך להדליק נורה אדומה," היא אומרת. "יחד – זו סירנה."

מה עושים אם כבר נפלו?

1 מה עושים אם כמו אורי כבר הפסדתם? "קודם כול – לספר," אומרת ליאת. "לא לנסות 'להחזיר' את ההפסד בהשקעה נוספת. זו בדיוק המלכודת. ההורים, מורה או יועצת יכולים לעזור, ולפעמים אפשר גם לדווח על הונאה ולהזהיר אחרים." אורי סיפר בסוף להורים. "אבא שלי לא כעס כמו שחשבתי. הוא סיפר לי שגם הוא נפל פעם בעקיצה. מאז אנחנו מדברים הרבה על כסף."

כסף אמיתי, חוכמה אמיתית

2 הדרך הבטוחה ביותר להגיע לכסף, כך מסכמת ליאת, איננה מסתתרת בקישור סודי. היא משעממת הרבה יותר: לעבוד, לחסוך, ללמוד, ולתכנן לאורך זמן. "אין קיצורי דרך," היא אומרת. "ואם מישהו מוכר לכם קיצור דרך – תשאלו את עצמכם למה הוא לא נוסע בו בעצמו."

📚 **מילים חשובות: וירטואלי** – שקיים במחשב או ברשת, לא בעולם הפיזי · **סיכון** – אפשרות להפסיד או להיפגע · **עקיצה** – תרמית שבה גונבים כסף בעורמה · **פיננסי** – שקשור לכסף · **מכונת מזל** – מכונת הימורים שבה הזכייה במקרה · **הונאה** – רמאות, תרמית · **קיצור דרך** – דרך מהירה יותר להגיע למטרה

חלק א': איתור מידע (רמה א')

1. מה ראה אורי בסרטון הקצר (פסקה א')?

2. מהן שתי התכונות של מטבעות דיגיטליים שמתוארות בפסקה ב'?

3. מנו שלושה סימני אזהרה שמלמדת ליאת (פסקה ה').

חלק ב': הסקה, השוואה והבנת מונח (רמה ב')

4. מה אפשר להסיק מן המשפט של אורי "הכי כאב לי שלא סיפרתי לאף אחד"? (הסקה)

5. השוו בין תיבות ההפתעה במשחקים לבין מכונת מזל (פסקה ג'). מה דומה ביניהן? (השוואה)

6. הסבירו את המונח "עקיצה", והראו כיצד הסיפור של אורי מתאים לו. (מונח)

חלק ג’: טיעון והבעת עמדה (רמה ג’)

7. יש הטוענים שצריך לאסור לגמרי מכירת תיבות הפתעה בכסף אמיתי במשחקים לבני נוער, ויש הטוענים שזו בחירה של כל שחקן ושל הוריו. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הכתבה או מניסיונכם.

💡 (תזכורת לכתיבת תשובה מלאה: הצהרת עמדה ברורה + נימוק הגיוני + הוכחה או דוגמה)

☐ כתבתי עמדה ברורה ☐ הוספתי נימוק הגיוני ☐ הבאתי הוכחה או דוגמה

משימת כתיבה

8. כתבו הודעה קצרה לקבוצת השכבה (6–8 שורות) שמזהירה מפני ”הבטחות לכסף קל”, וכוללת שלושה סימני אזהרה ועצה אחת למי שכבר נפל.

🎟️ כרטיס יציאה

1. משפט אחד מן הטקסט שאני זוכר/ת: _____

2. שאלה שעדיין יש לי: _____

איך הרגשתי בתרגול? ☐ 😀 ☐ 🙂 ☐ 😐 ☐ 😟

✏️ דף עבודה – 📰 "כתבת נוער זה לא תחביב – זו אחריות"

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

ראיון · כיתה ט' · מסלול רגיל

💡 יש בני נוער שלא רק קוראים חדשות – הם כותבים אותן. בראיון שלפניכם משוחחים חברי מערכת עיתון בית הספר עם ליה, בת 15, שכותבת כבר שנתיים כתבות לעיתון אזורי ולאתר חדשות מקומי.

ראיון

📰 "כתבת נוער זה לא תחביב – זו אחריות"

א ליה, איך הגעת לעיתונות?
"בכיתה ז' כתבתי לעיתון של בית הספר כתבה על הקפיטריה – למה האוכל יקר ולמה אין אפשרויות בריאות. ראיינתי את המנהלת, את מנהל הקפיטריה ועשרים תלמידים. אחרי שהכתבה פורסמה, הוסיפו סלטים לתפריט. זה היה הרגע שבו הבנתי שלמילים יש כוח לשנות. אחרי שנה ראיתי מודעה של עיתון אזורי שחיפש כתבי נוער, ושלחתי שתי כתבות. קיבלו אותי."

ב מה את מכסה?
"בעיקר נושאים של בני נוער באזור: מקומות בילוי, תחבורה ציבורית, ספורט נוער, יוזמות של תלמידים. לפני חודש כתבתי על כך שהאוטובוס האחרון מהמרכז יוצא מוקדם מדי, ובני נוער נתקעים בלי דרך הביתה. הכתבה עוררה תגובות, והמועצה הבטיחה לבדוק את הנושא. עוד לא שינו, אבל אני עוקבת."

איך כותבים כתבה

ג איך נראה תהליך העבודה שלך?
"הכול מתחיל בשאלה. לא 'על מה אני רוצה לכתוב', אלא 'מה אנשים צריכים לדעת'. אחר כך אני אוספת מידע: מראיינת אנשים מכמה צדדים, בודקת מסמכים ונתונים, ומצלמת. הכלל הכי חשוב שלמדתי מהעורך שלי: כל עובדה צריכה מקור, וכל טענה צריכה תגובה של מי שהיא מופנית אליו. אם אני כותבת שהמועצה לא פעלה, אני חייבת לשאול את המועצה מה יש לה לומר."

ד זה לא מפחיד לפנות למבוגרים חשובים?
"בהתחלה מאוד. הייתי מתקשרת עם רשימת שאלות כתובה ורועדת. גיליתי שרוב האנשים דווקא שמחים לדבר עם נערה סקרנית. ולפעמים היתרון שלי הוא שאני צעירה – אנשים מסבירים לי דברים בפשטות, ואז גם הקוראים מבינים טוב יותר. אבל היו גם שיחות לא נעימות, עם אנשים שלא רצו שאכתוב. למדתי להישאר מנומסת ולהתעקש."

טעויות ואחריות

ה טעית פעם?
היא צוחקת. "בטח. בכתבה אחת כתבתי שם של מאמן לא נכון. זה נשמע קטן, אבל הוא נעלב, ובצדק. פרסמנו תיקון, והתקשרתי להתנצל. מאז אני בודקת כל שם פעמיים. עיתונאי צריך להיות מוכן להגיד 'טעיתי'. זה מה שבונה אמון. אם הקוראים יודעים שאתה מתקן טעויות, הם מאמינים לך גם כשאתה צודק."

ו מה ההבדל בין כתבה שלך לבין פוסט ברשת?
"פוסט הוא דעה של אדם אחד, ולפעמים גם שמועה. כתבה עוברת בדיקה: יש עורך שקורא, שואל 'איך את יודעת?', ומוחק כל מה שלא מבוסס. ובכתבה אני משתדלת להפריד בין עובדות לדעות. כשאני רוצה להגיד מה אני חושבת, אני כותבת טור דעה, ומסמנת אותו ככזה. הקוראים צריכים לדעת מתי הם קוראים מידע, ומתי הם קוראים דעה."

ז ומה עם הלימודים?
"זה לא תמיד פשוט. יש שבועות שבהם אני כותבת שתי כתבות ויש לי שלושה מבחנים. אבל העיתונות שיפרה לי את הלימודים: אני כותבת מהר יותר, מסכמת טוב יותר, ושואלת שאלות בשיעור בלי להתבייש. המורה לספרות אומרת שהחיבורים שלי השתנו לגמרי."

ח עצה למי שרוצה להתחיל?
"תתחילו בעיתון של בית הספר, או אפילו בבלוג כיתתי. תכתבו על מה שקורה מסביבכם, תראיינו אנשים, ותבקשו ממישהו לקרוא ולהעיר. והכי חשוב – תזכרו שכתבת נוער זה לא תחביב. זו אחריות. אנשים קוראים את מה שאתם כותבים, ומאמינים לכם. אל תבזבזו את האמון הזה."

📚 **מילים חשובות: לכסות (נושא)** – לכתוב ולדווח על נושא מסוים · **מועצה** – הגוף שמנהל יישוב או אזור · **מקור** – מי או מה שממנו מגיע המידע · **עורך** – מי שקורא, בודק ומתקן כתבות לפני פרסום · **להתעקש** – לא לוותר, לעמוד על שלך · **מבוסס** – שיש לו הוכחה · **אמון** – תחושה שאפשר לסמוך על מישהו

חלק א': איתור מידע (רמה א')

1. מה השתנה בעקבות הכתבה של ליה על הקפיטריה (פסקה א')?

2. על איזו בעיה כתבה ליה לפני חודש, ומה הייתה תגובת המועצה (פסקה ב')?

3. ציינו שתי דרכים שבהן העיתונות שיפרה את הלימודים של ליה (פסקה ז').

חלק ב': הסקה, השוואה והבנת מונח (רמה ב')

4. ליה אומרת שלפעמים היתרון שלה הוא שהיא צעירה (פסקה ד'). מה אפשר להסיק מכך על הקשר בין המראיין לבין הקוראים? (הסקה)

5. השוו בין "פוסט ברשת" לבין "כתבה" לפי ליה (פסקה ו'). ציינו שני הבדלים. (השוואה)

6. הסבירו את המונח "אמון" כפי שליה משתמשת בו, ואת הקשר בינו לבין תיקון טעויות (פסקה ה'). (מונח)

חלק ג׳: טיעון והבעת עמדה (רמה ג׳)

7. יש הטוענים שבני נוער יכולים להיות כתבים אמינים כמו מבוגרים, ויש הטוענים שאין להם מספיק ניסיון וידע כדי לדווח על נושאים חשובים. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הראיון או מניסיונכם.

💡 (תזכורת לכתיבת תשובה מלאה: הצהרת עמדה ברורה + נימוק הגיוני + הוכחה או דוגמה)

☐ כתבתי עמדה ברורה ☐ הוספתי נימוק הגיוני ☐ הבאתי הוכחה או דוגמה

משימת כתיבה

8. בחרו בעיה בבית הספר או בשכונה, ותכננו כתבה: כותרת, שלוש שאלות למרואיינים משני צדדים, ומקור אחד לבדיקה (8–10 שורות).

🎟️ כרטיס יציאה

1. משפט אחד מן הטקסט שאני זוכר/ת: _____
2. שאלה שעדיין יש לי: _____

איך הרגשתי בתרגול? ☐ 😀 ☐ 🙂 ☐ 😐 ☐ 😟

✏️ דף עבודה – 🌱 מהפסקה לפרויקט: נוער שמשנה את השכונה

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

כתבה · כיתה ט' · מסלול רגיל

💡 ספרייה קטנה ליד תחנת האוטובוס, שיעורי עזר בחינם לילדים, גינה במגרש נטוש – כל אלה התחילו מרעיון של בני נוער. הכתבה שלפניכם מספרת על מיזמים חברתיים שהקימו תלמידים, ועל מה שנדרש כדי להפוך רעיון למציאות.

כתבה

🌱 מהפסקה לפרויקט: נוער שמשנה את השכונה

הספרייה בתחנה

א זה התחיל בהפסקה. רותם וחברתה עדן, תלמידות ט', ישבו בתחנת האוטובוס ליד בית הספר וחיכו. "שמנו לב שכל ילד שמחכה פה מסתכל בטלפון," מספרת רותם. "חשבנו: מה אם היה פה משהו לקרוא?" הן אספו ספרים מהשכנים, ביקשו מאבא של עדן לבנות ארון קטן מעץ עם דלת זכוכית, וקיבלו אישור מהמועצה. היום עומדת בתחנה "ספריית המתנה": לוקחים ספר, מחזירים ספר. "יש ימים שאין בה כמעט ספרים, כי כולם לוקחים," צוחקת עדן. "זו הבעיה הכי טובה שיש."

מה זה מיזם חברתי?

ב "מיזם חברתי הוא פרויקט שהמטרה העיקרית שלו היא לפתור בעיה בקהילה, ולא להרוויח כסף," מסביר גיא, מדריך בתנועת נוער שמלווה קבוצות של בני נוער יזמים. "לפעמים הוא קטן מאוד – ארון ספרים אחד. לפעמים הוא גדל והופך לעמותה. אבל תמיד הוא מתחיל באותה נקודה: מישהו ראה צורך, ובמקום להגיד 'מישהו צריך לעשות משהו', אמר 'אני אעשה משהו'."

שיעורים בחינם

ג בשכונה אחרת הקימה קבוצה של שמונה תלמידי ט' את "המורים של יום שלישי". פעמיים בשבוע הם מגיעים למועדון השכונתי ועוזרים לילדי כיתות ג'–ו' בשיעורי בית ובקריאה. "הרבה מהילדים פה לא יכולים לממן מורה פרטי," מסביר ניר, אחד המייסדים. "אנחנו לא מורים אמיתיים, אבל אנחנו יכולים לשבת עם ילד ולקרוא איתו עשרים דקות. לפעמים זה כל מה שהוא צריך." המחנכת של אחת הילדות סיפרה לקבוצה שהיא התקדמה בקריאה תוך חודשיים.

הדרך לא קלה

ד כל המייסדים מסכימים שהחלק הקשה הוא לא הרעיון, אלא ההתמדה. "בחודש הראשון כולם מתלהבים," אומר ניר. "בחודש השלישי, כשיש מבחנים וגשם, פתאום מגיעים רק שלושה." כדי להתמודד, הקבוצה בנתה לוח תורנויות, מינתה אחראים לכל יום, והוסיפה פעם בחודש מפגש של כיף לכל המתנדבים. "למדנו שגם מי שעוזר צריך שידאגו לו," מוסיפה רותם.

מבוגר שמלווה

ה מה עוד צריך? "מבוגר אחד שמאמין בכם," עונה גיא בלי היסוס. "לא כדי שיעשה את העבודה, אלא כדי שיעזור עם אישורים, עם ביטוחים, עם קשר לרשויות, וכדי לשמור על בטיחות. בני נוער מביאים אנרגיה ורעיונות. המבוגרים מביאים ניסיון ופתיחת דלתות. כשזה עובד יחד – זה חזק מאוד."

מה המתנדבים מקבלים

ו כששואלים את בני הנוער מה הם הרוויחו, התשובות מפתיעות. "למדתי לנהל קבוצה," אומר ניר. "למדתי לדבר מול מבוגרים במועצה בלי לגמגם," אומרת עדן. "וגיליתי שאני רוצה להיות מורה," מוסיף אחד המתנדבים. גיא מסכם: "המיזם משנה את השכונה, אבל עוד יותר הוא משנה את מי שמוביל אותו. בני נוער מגלים שהם לא רק 'הדור הבא'. הם חלק מהקהילה כבר עכשיו."

איך מתחילים?

ז אם גם לכם יש רעיון, גיא מציע ארבעה צעדים: לזהות צורך אמיתי, ולבדוק עם האנשים שזקוקים לו אם זה מה שהם רוצים; להתחיל בקטן, בגרסה שאפשר לעשות כבר החודש; לגייס שותפים ומבוגר מלווה; ולתכנן איך המיזם ימשיך גם כשההתלהבות הראשונה תדעך. "ואל תחכו שיגידו לכם," הוא מוסיף. "השכונה מחכה לכם."

📚 **מילים חשובות: מיזם חברתי** – פרויקט שמטרתו לעזור לקהילה ולא להרוויח כסף · **עמותה** – ארגון שפועל למען מטרה חברתית בלי מטרת רווח · **לממן** – לשלם על משהו · **מייסד** – מי שהקים משהו · **התמדה** – להמשיך לעשות משהו לאורך זמן, גם כשקשה · **תורנות** – חלוקה של משמרות ותפקידים לפי תור · **לדעוך** – להיחלש לאט לאט

חלק א': איתור מידע (רמה א')

1. אילו שלושה שלבים עשו רותם ועדן כדי להקים את הספרייה (פסקה א')?

2. מה עושים "המורים של יום שלישי", ולמי (פסקה ג')?

3. מנו את ארבעת הצעדים שגיא מציע למי שרוצה להתחיל מיזם (פסקה ז').

חלק ב': הסקה, השוואה והבנת מונח (רמה ב')

4. למה, לדעתכם, אומרת עדן שספרייה ריקה היא "הבעיה הכי טובה שיש"? (הסקה)

5. השוו בין המיזם של רותם ועדן לבין המיזם של ניר וחבריו: במה הם דומים ובמה שונים? (השוואה)

6. הסבירו את המונח "התמדה" (פסקה ד'), ואת שלושת הפתרונות שמצאה הקבוצה כדי לשמור עליה. (מונח)

חלק ג׳: טיעון והבעת עמדה (רמה ג׳)

7. יש הטוענים שבני נוער צריכים להשקיע את זמנם בעיקר בלימודים, ויש הטוענים שמעורבות בקהילה חשובה לא פחות. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הכתבה או מניסיונכם.

💡 (תזכורת לכתיבת תשובה מלאה: הצהרת עמדה ברורה + נימוק הגיוני + הוכחה או דוגמה)

☐ כתבתי עמדה ברורה ☐ הוספתי נימוק הגיוני ☐ הבאתי הוכחה או דוגמה

משימת כתיבה

8. תכננו מיזם חברתי לשכונה שלכם לפי ארבעת הצעדים של גיא. כתבו: הצורך, הגרסה הקטנה, השותפים, ואיך תשמרו על התמדה (8–10 שורות).

🎟️ כרטיס יציאה

1. משפט אחד מן הטקסט שאני זוכר/ת: _____

2. שאלה שעדיין יש לי: _____

איך הרגשתי בתרגול? ☐ 😀 ☐ 🙂 ☐ 😐 ☐ 😟

✏️ דף עבודה – 🎧 הבס בחזה, הצפצוף באוזן

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

טקסט מידעי · כיתה ט' · מסלול רגיל

💡 אין הרבה דברים שמרגשים כמו הופעה חיה: אלפי אנשים שרים יחד, האורות, הבס שמרעיד את הרצפה. הטקסט המידעי שלפניכם מסביר מה קורה לגוף ולאוזניים בהופעות גדולות, ואיך נהנים בלי לשלם על זה מחיר.

טקסט מידעי

🎧 הבס בחזה, הצפצוף באוזן

הקסם של הקהל

א למה הופעה חיה מרגשת כל כך, אפילו כשאת השירים אפשר לשמוע בבית? חוקרים מסבירים שכאשר קהל גדול שר, רוקד ומוחא כפיים יחד, נוצרת תחושה של שייכות ואחדות. הגוף משחרר חומרים שגורמים להנאה ולהתרגשות, ויש מחקרים שמצאו שאפילו הדופק של אנשים בקהל מתחיל להתאים את עצמו לקצב. "הרגשתי שאני חלק ממשהו ענק," מספרת טל, תלמידת ט', אחרי ההופעה הגדולה הראשונה שלה. "כאילו כל האנשים שם היו חברים שלי."

מה זה דציבל?

ב את עוצמת הקול מודדים ביחידה שנקראת דציבל. שיחה רגילה היא בערך 60 דציבלים, תנועה סואנת ברחוב – כ־85, ובהופעות גדולות העוצמה מגיעה לעתים ליותר מ־100 דציבלים, במיוחד ליד הרמקולים. חשוב להבין שהסולם אינו פשוט: כל עלייה של כ־10 דציבלים פירושה קול חזק פי עשרה בעוצמה הפיזיקלית. כלומר, 100 דציבלים אינם "קצת יותר" מ־85 – הם הרבה מאוד יותר.

מה קורה לאוזן

ג בתוך האוזן הפנימית יש תאים זעירים דמויי שערות, שהופכים את רעידות הקול לאותות שמגיעים למוח. רעש חזק מאוד, במיוחד לאורך זמן, עלול לפגוע בתאים האלה. מי שיצא פעם מהופעה עם צפצוף באוזניים, או הרגיש שהכול נשמע "עמום" עד הבוקר, חווה סימן אזהרה. לרוב התחושה חולפת, אבל פגיעה חוזרת ונשנית עלולה לגרום לנזק קבוע לשמיעה, שאינו מתרפא. וזה נכון גם לאוזניות בעוצמה גבוהה בבית.

הצפיפות והבטיחות

ד מלבד הרעש, יש בהופעות גדולות גם סכנות של צפיפות. כשאלפי אנשים נדחקים לכיוון הבמה, קל לאבד שליטה. מומחים לבטיחות באירועים ממליצים להכיר מראש את היציאות, לקבוע עם החברים נקודת מפגש למקרה שמתפזרים, לשתות מים, ולהתרחק מאזורים צפופים מדי. "אם אתם מרגישים שאתם לא מצליחים לזוז בחופשיות או לנשום בנוחות," אומר מאבטח ותיק, "זה הזמן לצאת הצידה, גם אם השיר האהוב שלכם מתחיל."

הלחץ להישאר עד הסוף

ה לפעמים הסכנה הגדולה ביותר איננה פיזית אלא חברתית. "הייתי עייפה ורציתי ללכת," מספרת שני, "אבל כולם אמרו 'מה, את הולכת? את משעממת!' נשארתי, ובסוף לא היה לי איך לחזור הביתה." יועצים מזכירים שחשוב לתכנן מראש איך חוזרים, לעדכן את ההורים, ולזכור שזכותו של כל אחד ללכת כשהוא רוצה. חבר טוב הוא מי שמלווה אותך החוצה, לא מי שלוחץ עלייך להישאר.

איך נהנים בחוכמה

1 החדשות הטובות: לא צריך לוותר על הופעות. אפשר להשתמש באטמי אוזניים מיוחדים למוזיקה, שמנמיכים את העוצמה אבל שומרים על הצליל ברור. אפשר לעמוד רחוק מהרמקולים, לצאת להפסקות שקטות, ולתת לאוזניים לנוח יום אחרי ההופעה. "בהתחלה התביישתי לשים אטמים," מודה טל, "ואז ראיתי שגם הנגנים על הבמה משתמשים בהם. הם יודעים משהו."

המוזיקה שלכם, האוזניים שלכם

2 השמיעה היא אחד החושים היקרים ביותר שלנו: בעזרתה אנחנו שומעים את החברים, את המורה, את הציפורים בבוקר ואת השירים שאנחנו אוהבים. כדאי לשמור עליה כמו ששומרים על העיניים בשמש חזקה. כך תוכלו ליהנות ממוזיקה חיה לא רק השנה – אלא גם בעוד חמישים שנה.

📚 **מילים חשובות: דציבל** – יחידה למדידת עוצמת קול · **סואנת** – רועשת מאוד · **אות** – סימן שמעביר מידע · **עמום** – לא ברור, חלש · **חוזרת ונשנית** – שקורה שוב ושוב · **צפיפות** – הרבה אנשים במקום קטן · **אטמי אוזניים** – פקקים קטנים שמכניסים לאוזן כדי להנמיך רעש

חלק א': איתור מידע (רמה א')

1. מה, לפי חוקרים, קורה לגוף כשקהל גדול שר ורוקד יחד (פסקה א')?

2. ציינו שלוש המלצות בטיחות מפני צפיפות (פסקה ד').

3. מנו שלוש דרכים "ליהנות בחוכמה" (פסקה ו').

חלק ב': הסקה, השוואה והבנת מונח (רמה ב')

4. מה אפשר להסיק מן הסיפור של שני (פסקה ה') על הקשר בין לחץ חברתי לבטיחות? (הסקה)

5. השוו בין "צפצוף זמני" לבין "נזק קבוע לשמיעה" (פסקה ג'). מה ההבדל, ומה הקשר ביניהם? (השוואה)

6. הסבירו את המונח "דציבל", ולמה הכותב מדגיש ש־100 דציבלים "אינם קצת יותר" מ־85. (מונח)

חלק ג': טיעון והבעת עמדה (רמה ג')

7. יש הטוענים שמארגני הופעות צריכים להגביל בחוק את עוצמת הקול ולחלק אטמי אוזניים בחינם, ויש הטוענים שזו אחריות אישית של כל צופה. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הטקסט או מניסיונכם.

💡 (תזכורת לכתיבת תשובה מלאה: הצהרת עמדה ברורה + נימוק הגיוני + הוכחה או דוגמה)

☐ כתבתי עמדה ברורה ☐ הוספתי נימוק הגיוני ☐ הבאתי הוכחה או דוגמה

משימת כתיבה

8. כתבו "רשימת תיק להופעה" לחבר או לחברה שהולכים להופעה ראשונה: חמישה דברים לקחת או לעשות, וכל אחד עם הסבר מן הטקסט.

🎟️ כרטיס יציאה

1. משפט אחד מן הטקסט שאני זוכר/ת: _____
2. שאלה שעדיין יש לי: _____

איך הרגשתי בתרגול? ☐ 😀 ☐ 🙂 ☐ 😐 ☐ 😟

✏️ דף עבודה – ♿ "אל תגידו לי שאני גיבורה. תגידו לי שאני טובה"

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

ראיון · כיתה ט' · מסלול רגיל

💡 איך זה להיות בת 15 שמתניידת בכיסא גלגלים, משחקת כדורסל, ולומדת בכיתה רגילה? בראיון שלפניכם משוחחת תלמידת ט' עם אביגיל – ומגלה שהשאלות שחשבה לשאול היו בדיוק השאלות הלא נכונות.

ראיון

♿ "אל תגידו לי שאני גיבורה. תגידו לי שאני טובה"

א הכנתי לראיון רשימה של שאלות. הראשונה הייתה: "מה הכי קשה לך?" אביגיל הסתכלה בדף, חייכה, ואמרה: "אפשר להתחיל בשאלה אחרת? כולם תמיד מתחילים בזה." התביישתי. "אז במה להתחיל?" שאלתי. "תשאלי אותי מה אני אוהבת," ענתה. "זה מה שהייתם שואלים כל אחת אחרת בכיתה."

ב אז מה את אוהבת?
"כדורסל, מוזיקה בעוצמה שאמא שלי שונאת, ספרי מתח, ופיצה עם הרבה זיתים," היא צוחקת. "ואני אוהבת מתמטיקה, מה שגורם לכל החברות שלי לחשוב שאני משונה. אה, ויש לי חתולה בשם פיתה."

על הכיסא

ג בכל זאת, ספרי קצת על הכיסא.
"נולדתי עם מצב שמשפיע על השרירים ברגליים. אני מתניידת בכיסא גלגלים מגיל ארבע. בשבילי הכיסא הוא לא לא 'מגבלה' – הוא הרגליים שלי. הוא מה שמאפשר לי להגיע לבית הספר, לאימון, לקניון. מה שמגביל אותי זה דווקא דברים אחרים: מדרכה בלי ירידה, מעלית מקולקלת, מסיבה בקומה שנייה בלי מעלית. הבעיה היא לא הגוף שלי. הבעיה היא העולם שלא תמיד חושב עליי."

ד איך מתחיל כדורסל בכיסא גלגלים?
"בגיל עשר אבא לקח אותי לאימון של קבוצה לבני נוער. בהתחלה לא הצלחתי אפילו להגיע לסל. היום אני משחקת בקבוצה של בנות ובנים, ואנחנו נוסעים לטורנירים בכל הארץ. כדורסל בכיסא הוא ספורט מהיר ואגרסיבי. מי שחושב שזה 'חמוד' – מוזמן לבוא לשחק נגדנו." "בטורניר האחרון הפסדנו בגמר בנקודה אחת. בכיתי כל הדרך הביתה – לא כי אני בכיסא, אלא כי אני שונאת להפסיד, כמו כל שחקנית."

מה מעצבן

ה מה הדבר שהכי מעצבן אותך?
"כשאנשים מדברים עם מי שעומד לידי במקום איתי. או כשהם שואלים את אמא 'מה היא רוצה לשתות?' – כאילו אני לא שם. ועוד משהו: כשקוראים לי 'גיבורה' רק כי יצאתי מהבית. אל תגידו לי שאני גיבורה. תגידו לי שאני טובה – בכדורסל, במתמטיקה, בלהיות חברה. זה יותר מחמיא."

ו ומה הכיתה שלך עושה נכון?
"המון. בכיתה ז' המחנכת שאלה אותי לפני הטיול השנתי איזה מסלול מתאים לי, במקום להחליט בשבילי. החברים בנו איתי בהפסקות משחקים שכולם יכולים להשתתף בהם. ובטקס סוף השנה שעבר, כשהבמה לא הייתה נגישה, כל השכבה החליטה להופיע למטה, ליד הקהל. אף אחד לא אמר לי. פשוט עשו. זה הרגע שבו הרגשתי הכי שייכת."

ז מה היית רוצה שתלמידים אחרים ידעו?

"שמותר לשאול. אני מעדיפה שאלה מסקרנות על פני מבט מהצד. אבל תשאלו כמו שהייתם שואלים כל אחד – לא מתוך רחמים. ועוד דבר: נגישות היא לא טובה שעושים לי. היא זכות. כשבונים רמפה, היא עוזרת גם לעגלת תינוק, למי ששבר רגל ולסבתא עם עגלת קניות. עולם נגיש הוא עולם טוב יותר לכולם."

ח בסוף הראיון קרעתי את רשימת השאלות הראשונה. "למה?" שאלה אביגיל. "כי למדתי היום שאלה חדשה," עניתי. "במקום 'מה קשה לך?' – 'מה העולם צריך לשנות?'" היא חייכה. "עכשיו את מדברת כמו עיתונאית."

📚 **מילים חשובות: מתניידת** – זזה ממקום למקום · **מגבלה** – דבר שמונע או מקשה לעשות משהו · **טורניר** – תחרות עם הרבה משחקים וקבוצות · **אגרסיבי** – חזק ותוקפני (כאן: בספורט) · **נגיש** – שכל אחד יכול להגיע אליו ולהשתמש בו · **רמפה** – משטח משופע במקום מדרגות · **רחמים** – צער על מישהו שנראה חלש (לפעמים בהתנשאות)

חלק א': איתור מידע (רמה א')

1. ציינו ארבעה דברים שאביגיל אוהבת (פסקה ב').

2. אילו דברים מגבילים את אביגיל לדבריה (פסקה ג')?

3. למי, לפי אביגיל, עוזרת רמפה מלבדה (פסקה ז')?

חלק ב': הסקה, השוואה והבנת מונח (רמה ב')

4. מה אפשר להסיק מכך שאביגיל ביקשה לשאול אותה "מה את אוהבת" במקום "מה קשה לך"? (הסקה)

5. השוו בין שני הרעיונות: "הבעיה היא הגוף שלי" לבין "הבעיה היא העולם שלא תמיד חושב עליי" (פסקה ג').
איזו גישה מציגה אביגיל, ומה ההבדל? (השוואה)

6. הסבירו את המונח "נגישות", ולמה אביגיל אומרת שהיא "לא טובה שעושים לי. היא זכות" (פסקה ז'). (מונח)

חלק ג': טיעון והבעת עמדה (רמה ג')

7. יש הטוענים שכל אירוע בית ספרי (טיול, טקס, מסיבה) חייב להיות נגיש לכל התלמידים גם אם זה מסובך ויקר, ויש הטוענים שלפעמים אי אפשר ויש לחפש חלופה. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הראיון או מניסיונכם.

💡 (תזכורת לכתיבת תשובה מלאה: הצהרת עמדה ברורה + נימוק הגיוני + הוכחה או דוגמה)

☐ כתבתי עמדה ברורה ☐ הוספתי נימוק הגיוני ☐ הבאתי הוכחה או דוגמה

משימת כתיבה

8. סיירו (בדמיון או במציאות) בבית הספר שלכם, וכתבו "דוח נגישות" קצר: שני מקומות נגישים, שני מקומות שצריך לשפר, והצעה לכל אחד.

🎟️ כרטיס יציאה

1. משפט אחד מן הטקסט שאני זוכר/ת: _____
2. שאלה שעדיין יש לי: _____

איך הרגשתי בתרגול? ☐ 😀 ☐ 🙂 ☐ 😐 ☐ 😟

✏️ דף עבודה – 🗣️ אחי, זה מטורף: למה כל דור ממציא שפה משלו?

שם: _____ כיתה: _____ תאריך: _____

טקסט מידעי · כיתה ט' · מסלול רגיל

💡 ההורים שלכם אמרו "סבבה" ו"אחלה", הסבים אמרו "יופי טופי", ואתם? כנראה מילים שההורים בכלל לא מבינים. הטקסט שלפניכם מסביר למה בני נוער ממציאים סלנג כל הזמן, ומה זה מלמד על הקשר בין שפה לזהות.

טקסט מידעי

🗣️ אחי, זה מטורף: למה כל דור ממציא שפה משלו?

מה זה סלנג?

א סלנג, או "עגה" בעברית, הוא שפה לא רשמית שמשמשת קבוצה מסוימת: בני נוער, חיילים, אנשי מקצוע, חובבי ספורט. הוא כולל מילים חדשות, מילים ישנות שקיבלו משמעות חדשה, וביטויים שנשאלו משפות אחרות. בעברית, למשל, המילה "סבבה" – מילה שמקורה בערבית – הפכה לחלק מן השפה היומיומית, ומילים רבות שבני נוער משתמשים בהן היום הגיעו מאנגלית, מערבית ומיידיש. סלנג אינו "עברית רעה". הוא שכבה חיה של השפה, שמשתנה מהר.

למה דווקא בני נוער?

ב חוקרי שפה מסבירים שבגיל ההתבגרות שאלת הזהות חשובה במיוחד: מי אני? לאיזו קבוצה אני שייך? במה אני שונה מההורים? השפה היא אחת הדרכים הקלות והמהירות ביותר לסמן שייכות. כשקבוצה משתמשת במילים משלה, היא אומרת "אנחנו ביחד" – וגם "אתם לא חלק מזה". לכן, ברגע שההורים מתחילים להשתמש במילה, היא לא פעם מאבדת מן הקסם שלה, ומפנה מקום למילה חדשה.

איך נולדת מילה?

ג מילים חדשות נולדות בכמה דרכים. יש מילים שמקצרים: "בהצלחה" הופכת ל"בהצ'". יש מילים שמקבלות משמעות חדשה: "מטורף" שפירושו "מצוין", "חולה על" שפירושו "אוהב מאוד". יש מילים שמגיעות משפות אחרות, דרך שירים, סרטונים ומשחקים. ויש מילים שנולדות מבדיחה פנימית של חבורה אחת, ומתפשטות לכל הכיתה ואחר כך לכל הארץ. היום, בזכות הרשתות, מילה יכולה לעבור מצפון לדרום בתוך שבוע.

האם הסלנג הורס את העברית?

ד יש מבוגרים שחוששים שהסלנג "מקלקל" את השפה. אבל בלשנים רבים חושבים אחרת. לדבריהם, שפה חיה תמיד משתנה, והעברית עצמה היא דוגמה מצוינת: כשהיא חזרה להיות שפה מדוברת, היא הייתה צריכה להמציא אלפי מילים חדשות, וחלקן נשמעו מוזרות מאוד לבני הדור ההוא. "הסלנג הוא המעבדה של השפה," אומרת ד"ר נעמה ברק, בלשנית שחוקרת שפת נוער. "רוב המילים ייעלמו אחרי כמה שנים. מעטות ישרדו, ויגיעו בסוף גם למילון."

לדעת להחליף "בגדים"

ה עם זאת, בלשנים מדגישים שחשוב לדעת מתי מתאים להשתמש בסלנג. כמו שלא הולכים לחתונה בבגדי ספורט, לא כותבים מכתב למנהלת או עבודה בהיסטוריה בשפה של קבוצת החברים. היכולת לעבור בין "משלבים" – לשון גבוהה, לשון רגילה ולשון דיבור – היא סימן לשליטה טובה בשפה, ולא להפך. "התלמידים הכי טובים בכתיבה," אומרת ד"ר ברק, "הם לעתים קרובות גם אלה שהכי יצירתיים בסלנג. הם פשוט יודעים מה מתאים לכל מקום."

כשסלנג פוגע

1 יש גם צד פחות נעים: חלק ממילות הסלנג נולדות מלעג. מילים שמזלזלות בקבוצות של אנשים, במוצא, במראה או במוגבלות, יכולות להפוך ל"מצחיקות" בכיתה – ולפגוע מאוד במי שהן מכוונות אליו. כשמילה כזאת מתפשטת, היא מלמדת את כולם, בלי שירגישו, לזלזל. מי שיוצר שפה יכול גם לבחור לא להשתמש במילים פוגעות, ולהמציא מילים שמחברות ולא מפרידות.

מילון הדור

2 בבית ספר אחד החליטו תלמידי ט' לכתוב "מילון הדור שלנו": כל תלמיד בחר מילת סלנג, כתב מה פירושה, מאיפה היא הגיעה לדעתו, ומשפט לדוגמה. אחר כך ראיינו הורים וסבים על מילים מהנעורים שלהם. "גילינו שסבתא שלי אמרה 'אחלה' עוד לפני שאמא שלי נולדה," סיפרה אחת התלמידות. "פתאום הבנתי שגם אנחנו חלק משרשרת."

📚 **מילים חשובות: סלנג (עגה)** – שפה לא רשמית של קבוצה מסוימת · **נשאלו** – נלקחו (מילים) משפה אחרת · **שייכות** – הרגשה של להיות חלק מקבוצה · **בלשן** – חוקר שפה · **משלב** – רמת לשון: גבוהה, רגילה או דיבורית · **לעג** – צחוק על מישהו כדי להקטין אותו · **לזלזל** – לא לכבד

חלק א': איתור מידע (רמה א')

1. אילו קבוצות משתמשות בסלנג לפי פסקה א'? ציינו שלוש.

2. ציינו שלוש דרכים שבהן נולדת מילה חדשה (פסקה ג').

3. מה עשו תלמידי ט' בפרויקט "מילון הדור" (פסקה ז')?

חלק ב': הסקה, השוואה והבנת מונח (רמה ב')

4. מדוע, לפי הטקסט, מילת סלנג מאבדת מקסמה כשההורים מתחילים להשתמש בה? מה זה מלמד על תפקיד הסלנג? (הסקה)

5. השוו בין עמדת המבוגרים ש"הסלנג מקלקל את השפה" לבין עמדת הבלשנים (פסקה ד'). (השוואה)

6. הסבירו את המונח "משלב" (פסקה ה'), ואת הדימוי "לדעת להחליף בגדים". (מונח)

חלק ג': טיעון והבעת עמדה (רמה ג')

7. יש הטוענים שבית הספר צריך להילחם בסלנג ולדרוש מתלמידים לדבר "עברית תקנית" בכל מקום, ויש הטוענים שצריך לכבד את הסלנג וללמד מתי מתאים להשתמש בו. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הטקסט או מניסיונכם.

💡 (תזכורת לכתיבת תשובה מלאה: הצהרת עמדה ברורה + נימוק הגיוני + הוכחה או דוגמה)

☐ כתבתי עמדה ברורה ☐ הוספתי נימוק הגיוני ☐ הבאתי הוכחה או דוגמה

משימת כתיבה

8. כתבו שני ערכים ל"מילון הדור" שלכם: מילת סלנג, פירוש, מקור משוער ומשפט לדוגמה. אחר כך "תרגמו" את המשפט למשלב גבוה.

🎟️ כרטיס יציאה

1. משפט אחד מן הטקסט שאני זוכר/ת: _____

2. שאלה שעדיין יש לי: _____

איך הרגשתי בתרגול? ☐ 😀 ☐ 🙂 ☐ 😐 ☐ 😟

✏️ דף עבודה – 🔬 שאלה אחת, חצי שנה, ומה שלמדתי בדרך

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

כתבה · כיתה ט' · מסלול רגיל

💡 בסוף כיתה ט' תלמידים רבים מגישים עבודת חקר עצמאית – הפרויקט הגדול הראשון שלהם. איך בוחרים שאלה טובה? מה עושים כשהכול נתקע? בכתבה שלפניכם מספרים שלושה תלמידים, ומנחה עבודות חקר, על הדרך מהשאלה ועד ההצגה.

כתבה

🔬 שאלה אחת, חצי שנה, ומה שלמדתי בדרך

הכול מתחיל בשאלה

א "בהתחלה רציתי לחקור 'חלל'," נזכר עמית, תלמיד ט'. "המנחה שלי שאלה: 'מה בחלל?' אמרתי: 'הכול.' היא צחקה ואמרה שזו לא שאלת חקר, זו ספרייה." לדברי רינה אלון, מנחת עבודות חקר בחטיבת ביניים, זו הטעות הנפוצה ביותר. "שאלת חקר טובה היא ממוקדת, אפשר לענות עליה בזמן שיש לכם, ואין לה תשובה מוכנה בחיפוש אחד ברשת. היא צריכה לגרום לכם לאסוף מידע, לבדוק ולהסיק בעצמכם."

משאלה רחבה לשאלה חדה

ב עמית עבר כמה סבבים של "חידוד". מ"חלל" הוא הגיע ל"אור בלילה", ומשם לשאלה: "האם תאורת הרחוב בשכונה שלי משפיעה על מספר הכוכבים שאפשר לראות בשמיים?" במשך חודשיים הוא יצא בכל ערב בהיר לשלוש נקודות בשכונה, ספר כוכבים בתוך מסגרת קבועה, ורשם בטבלה. "זה היה משעמם לפעמים," הוא מודה, "אבל כשראיתי את הגרף, וההבדל היה כל כך ברור – הרגשתי כמו מדען אמיתי."

לא רק מדעים

ג עבודת חקר איננה רק במדעים. נוי בחרה לחקור את השאלה "אילו מנהגים משפחתיים עברו בין שלושה דורות במשפחה שלי, ואילו נעלמו?" היא ראיינה את סבתא, את אמא ואת הדודים, בנתה טבלת השוואה, וגילתה שדווקא המתכונים שרדו יותר מכול. "המילים הישנות, השירים – רובם נעלמו. אבל עוגת השמרים של סבתא נשארה בכל בית," היא מספרת. "הבנתי שהמטבח הוא הארכיון של המשפחה שלנו."

כשהכול נתקע

ד לא כל עבודה מתקדמת חלק. אלמוג תכנן לחקור אם מוזיקה בזמן הלמידה משפרת את הזיכרון, וחילק שאלון לשלושים תלמידים. רק תשעה החזירו אותו. "הייתי בטוח שהעבודה הלכה," הוא אומר. המנחה הציעה לו להפוך את הבעיה לחלק מן הממצאים: לשנות את השיטה – לערוך ניסוי קצר בכיתה במקום שאלון – ולכתוב בפרק המסקנות מה למד מן הכישלון הראשון. "בסוף זה היה הפרק שהבוחנים הכי אהבו," הוא מחייך.

השלבים שאי אפשר לדלג עליהם

ה רינה מונה את השלבים שחוזרים בכל עבודת חקר טובה: לבחור נושא שמסקרן אתכם באמת; לנסח שאלה ממוקדת; לקרוא מה כבר ידוע על הנושא ולרשום מקורות; לבחור שיטה – ניסוי, תצפית, שאלון או ראיון; לאסוף נתונים בסדר ובסבלנות; לנתח אותם ולהציג בטבלה או בגרף; ולכתוב מסקנות – כולל מה לא הצלחתם לגלות. "הדבר הכי חשוב," היא מוסיפה, "הוא לכתוב יומן חקר. כל יום – מה עשיתי, מה הלך, מה לא. היומן הזה מציל עבודות."

כנות במחקר

1 חלק חשוב במחקר הוא הכנות. "אסור 'לסדר' את התוצאות כדי שיתאימו למה שרציתם לגלות," מדגישה רינה. "אם יצא משהו מפתיע – זה דווקא מעניין. וחובה לציין מאיפה לקחתם כל מידע. להעתיק משפט בלי לציין את המקור זה כמו לקחת משהו שלא שלכם." היא מזכירה גם שכלים ממוחשבים יכולים לעזור לסדר רעיונות, אבל את השאלה, את האיסוף ואת המחשבה – צריך לעשות בעצמכם.

היום של ההצגה

2 ביום ההצגה, כל תלמיד עמד מול הורים, מורים וחברים וסיפר על המסע שלו. עמית הביא טלסקופ קטן, נוי הביאה את עוגת השמרים, ואלמוג הציג את שני הניסיונות שלו זה ליד זה. "יותר מהציון," אומרת נוי, "אני זוכרת את הרגע שבו סבתא שלי ישבה בשורה הראשונה ושמעה אותי מספרת עליה. היא בכתה, ואני הבנתי שחקר זה לא רק נתונים. זה גם סיפורים של אנשים."

📚 **מילים חשובות: חקר** – בדיקה מסודרת כדי למצוא תשובה לשאלה · **ממוקדת** – שמתמקדת בדבר אחד ברור · **לחדד** – לעשות חד וברור יותר · **ארכיון** – מקום שבו שומרים מסמכים וזיכרונות מהעבר · **ממצאים** – מה שמגלים במחקר · **נתונים** – מידע שנאסף, לרוב מספרים · **כנות** – אמת, יושר

חלק א': איתור מידע (רמה א')

1. מהן שלוש התכונות של שאלת חקר טובה לפי רינה (פסקה א')?

2. תארו את שיטת האיסוף של עמית (פסקה ב').

3. מנו ארבע שיטות לאיסוף מידע שרינה מזכירה (פסקה ה').

חלק ב': הסקה, השוואה והבנת מונח (רמה ב')

4. מה אפשר להסיק מן המשפט של נוי "המטבח הוא הארכיון של המשפחה שלנו"? (הסקה)

5. השוו בין התוכנית הראשונה של אלמוג לבין מה שעשה בסוף (פסקה ד'). מה למדנו מכך על מחקר? (השוואה)

6. הסבירו את המונח "כנות במחקר" (פסקה ו'), ותנו שתי דוגמאות להתנהגות כנה של חוקר. (מונח)

חלק ג': טיעון והבעת עמדה (רמה ג')

7. יש הטוענים שעבודת חקר בסוף ט' צריכה להיות חובה לכל תלמיד, ויש הטוענים שעדיף לתת לתלמידים לבחור בין עבודת חקר למבחן מסכם. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הכתבה או מניסיונכם.

💡 (תזכורת לכתיבת תשובה מלאה: הצהרת עמדה ברורה + נימוק הגיוני + הוכחה או דוגמה)

☐ כתבתי עמדה ברורה ☐ הוספתי נימוק הגיוני ☐ הבאתי הוכחה או דוגמה

משימת כתיבה

8. בחרו נושא שמעניין אתכם, וחדדו אותו בשלושה שלבים – מנושא רחב לשאלת חקר ממוקדת (כמו עמית). הוסיפו שיטת חקר מתאימה ונימוק לבחירה.

🎟️ כרטיס יציאה

1. משפט אחד מן הטקסט שאני זוכר/ת: _____

2. שאלה שעדיין יש לי: _____

איך הרגשתי בתרגול? ☐ 😀 ☐ 🙂 ☐ 😐 ☐ 😟

✏️ דף עבודה – ✉️ מכתב לעצמי – לפתוח בעוד עשר שנים

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

סיפור קצר · כיתה ט' · מסלול רגיל

💡 איך תיראו בעוד עשר שנים? איפה תגורו, במה תעבדו, מה ישתנה בעולם סביבכם? בסיפור הקצר שלפניכם כותבת שחר, תלמידת ט', מכתב לעצמה שתקרא רק בגיל 25. קראו – וחשבו מה הייתם כותבים אתם.

סיפור קצר

✉️ מכתב לעצמי – לפתוח בעוד עשר שנים

א המחנכת חילקה לכל אחד מעטפה חומה ודף אחד. "אתם כותבים לעצמכם," אמרה. "אף אחד לא יקרא את זה חוץ מכם, בעוד עשר שנים. אני אשמור את המעטפות, ואשלח לכם אותן." מישהו שאל: "ואם תשכחי?" היא חייכה: "אז תצטרכו לזכור אתם." שחר הסתכלה על הדף הלבן הרבה זמן. ואז התחילה לכתוב.

ב "שלום, שחר בת 25. אני לא יודעת איך לפנות אלייך. את אני, אבל גם מישהי שאני עוד לא מכירה. עכשיו יום שלישי, יורד גשם, ומהחלון של הכיתה רואים את העץ שאף פעם לא זכרתי איך קוראים לו. אני בת 15, יש לי פצעון על המצח, ואני מתלבטת אם ללכת למגמת ביולוגיה או למגמת קולנוע. אני מקווה שאת כבר יודעת מה בחרתי – ושאת לא מצטערת."

ג "אני רוצה לשאול אותך כמה שאלות. את עדיין מציירת? את עדיין חברה של מאיה? ראית כבר את הצפון של הארץ באביב, כמו שתמיד אמרת שתעשי? והכי חשוב – את שמחה? לא 'מצליחה'. שמחה. אבא תמיד אומר שאלה לא אותו דבר, ורק עכשיו אני מתחילה להבין למה."

ד "אני מנסה לדמיין איך ייראה העולם שלך. אולי המכוניות כבר נוסעות לבד, ואולי לא. אולי יהיו מקצועות שעוד אין להם שם, כמו שאמר המורה למדעים. אולי הקיץ יהיה חם עוד יותר, ואני מקווה שהדור שלנו עשה משהו בעניין. אני מקווה שאנשים מדברים יותר זה עם זה, ופחות דרך מסכים. אני מקווה שבשכונה של סבתא עדיין יש את המאפייה עם הבורקס. אני יודעת שזה נשמע קטן, אבל בשבילי זה חשוב."

ה "יש גם דברים שאני מפחדת מהם. שאשכח מי אני. שאתחיל לעשות דברים רק כי 'ככה צריך'. שאהיה עסוקה מדי בשביל להתקשר לסבתא. אם זה קרה – אני לא כועסת. רק תעצרי רגע, ותתקשרי. אם היא עוד כאן. ואם לא, תאפי את העוגה שלה ותזמיני את כולם." כאן שחר הפסיקה לכתוב לרגע, ומחקה בעדינות טיפה שנפלה על הדף.

ו "אני רוצה להבטיח לך כמה דברים, בתור שחר בת 15. אני אנסה להיות אמיצה, גם כשאני מפחדת. אני אנסה להגיד 'טעיתי' כשאני טועה. אני אמשיך לצייר, גם אם זה לא יהיה המקצוע שלי. ואני אנסה להיות טובה לאנשים – כי מכל מה שלמדתי בחטיבה, זה הדבר היחיד שאני בטוחה בו."

ז "ועוד דבר אחרון. אם את קוראת את זה ומרגישה שהחיים לא יצאו כמו שתכננת – זה בסדר. גם אני לא יודעת מה אני רוצה. כנראה שהדרך שלך נראית אחרת לגמרי ממה שאני מדמיינת עכשיו, ואולי היא אפילו טובה יותר. רק תזכרי שפעם, ביום שלישי גשום, ישבה פה ילדה שהאמינה בך. באהבה, שחר."

ח היא קיפלה את הדף, הכניסה למעטפה וכתבה עליה את שמה. כשמסרה אותה למחנכת, הרגישה משהו מוזר – כאילו היא שולחת מכתב לחברה טובה שגרה רחוק מאוד. בדרך החוצה עצרה ליד העץ שמול החלון, וקראה את השלט הקטן שעליו. "אלון התבור," אמרה בשקט. "עכשיו אני אזכור."

📚 **מילים חשובות: מעטפה** – שקית נייר שמכניסים לתוכה מכתב · **לפנות** – לדבר או לכתוב אל מישהו · **פצעון** – נקודה אדומה קטנה על העור · **מתלבטת** – לא יודעת מה להחליט · **לדמיין** – לראות בראש משהו שלא קיים עכשיו · **אמיצה** – שיש לה אומץ · **אלון התבור** – עץ ארצישראלי גדול ועתיק

חלק א': איתור מידע (רמה א')

1. מה הבטיחה המחנכת לעשות עם המעטפות (פסקה א')?

2. ציינו שלוש שאלות ששחר שואלת את עצמה בגיל 25 (פסקה ג').

3. ציינו שלוש הבטחות של שחר לעצמה (פסקה ו').

חלק ב': הסקה, השוואה והבנת מונח (רמה ב')

4. מה אפשר להסיק מכך ששחר "מחקה בעדינות טיפה שנפלה על הדף" (פסקה ה')? (הסקה)

5. השוו בין העץ בתחילת הסיפור ("שאף פעם לא זכרתי איך קוראים לו") לבין העץ בסופו. מה מסמל השינוי?
(השוואה)

6. הסבירו את ההבחנה "לא 'מצליחה'. שמחה" (פסקה ג'). מה ההבדל בין "הצלחה" ל"שמחה" לפי הסיפור?
(מונח)

חלק ג’: טיעון והבעת עמדה (רמה ג’)

7. יש הטוענים שכבר בכיתה ט’ כדאי לתכנן את העתיד ולקבוע מטרות ברורות, ויש הטוענים שעדיף להשאיר את העתיד פתוח ולגלות בדרך. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הסיפור או מניסיונכם.

💡 (תזכורת לכתיבת תשובה מלאה: הצהרת עמדה ברורה + נימוק הגיוני + הוכחה או דוגמה)

☐ כתבתי עמדה ברורה ☐ הוספתי נימוק הגיוני ☐ הבאתי הוכחה או דוגמה

משימת כתיבה

8. כתבו מכתב לעצמכם, לפתוח בעוד עשר שנים (10–12 שורות): תארו את הרגע הזה, שאלו שלוש שאלות, הבטיחו שתי הבטחות, וכתבו מה אתם מקווים שיהיה בעולם.

🎟️ כרטיס יציאה

1. משפט אחד מן הטקסט שאני זוכר/ת: _____

2. שאלה שעדיין יש לי: _____

איך הרגשתי בתרגול? ☐ 😀 ☐ 🙂 ☐ 😐 ☐ 😟